

**ESZTERHÁZY KÁROLY EGYETEM
NEVELÉSTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA**

Dr. VERESNÉ DR. VALENTINYI KLÁRA

**Kutatási eredmények és pedagógiai módszerek a blattolás, a
szakfordítóképzés, a szaknyelvoktatás területéről és a
szakfordítói piacról**

Habilitációs dolgozat tézisei

Egy pálya tudományos állomásai

Eger

2020

Tartalomjegyzék

1.fejezet.	Bevezetés	3
2.fejezet.	A blattolás elmélete a szakfordítóképzésben	5
3.fejezet.	A blattolás oktatása	15
4.fejezet.	A szakfordítóképzés és a szaknyelvoktatás gyakorlata	18
5.fejezet.	A szakfordító hallgatók pályakövetése, a szakfordítópia és a szaknyelvoktatás felmérése	32
6.fejezet.	Új módszerek az oktatásban, illetve kitekintés más diszciplínák felé	40
7.fejezet.	Kutatási eredményeim összefoglalása	42
	Irodalom	44

1. fejezet. Bevezetés

A fordítástudomány viszonylag fiatal tudományterület, ezen belül a szakfordítóképzés még fiatalabb területnek tekinthető. 1977-ben az ELTE-n indult először gazdasági és társadalomtudományi szakirányú szakfordítóképzés, de nem sokkal ezután, 1978-ban a gödöllői Agrártudományi Egyetemen is elkezdődött az ágazati szakfordítóképzés. Ekkor alakultak meg a szakfordítóképzést felkaroló egyetemi tanszékek, ahol elkezdődött a szakfordítóképzés kutatása is, amelynek akár szlogenje is lehetne Klaudy Kinga megállapítása, amely a 2000-es évek elején Pécsen az Alkalmazott Nyelvészeti Doktori iskola egyik előadásán hangozott el: „A fordítástudomány (és a szakfordítóképzés) annyira fiatal tudományterület, hogy tulajdonképpen bármit kutathatunk, hiszen viszonylag kevés kutatás történt ezen a területen”. A kezdetek óta eltelt majdnem 40 év alatt a fordítástudomány és a szakfordítóképzés jelentős eredményeket mutatott fel, melyek közül csupán a szerző munkásságát érintő pontokat említem: az (ágazati) szakfordító szakirányú továbbképzéseket (jelen szerző a SZIE-n alapította és vezeti a szakfordító szakirányú továbbképzést), a Pécsi Tudományegyetem Alkalmazott Nyelvészeti Doktori Iskolájának fordítástudományi PhD-kutatásait (a szerző itt védte meg a fordítástudomány területén készült PhD-disszertációját), a MANYE megalakulását, ahol külön fordítástudományi szekció működik, amelynek keretében a szerző közreműködésében hamarosan útjára indul a „transpub” online rendezvénysorozat a fordítástudományi publikációkról, a magyarországi egyetemek saját kiadású fordítástudományi folyóiratait (például a SZIE Szaknyelv és Szakfordítás című folyóiratát, melynek jelen tézisfüzet szerzője szerkesztője, lektora és szerzője is), és a fordítástudományi konferenciákat, mint például a gödöllői Szent István Egyetem 2000 óta megrendezésre kerülő szakfordító konferenciáit, melynek jelen tézisfüzet írója szervezője és előadója.

A fordítástudományi kutatások először a fordítás (írott szöveg írásbeli fordítása), majd a tolmácsolás (szóbeli szöveg szóbeli fordítása) felé fordultak, ám a blattolás (írott szöveg szóbeli fordítása, lapról olvasás) kiesett a kutatók látószögéből, annak ellenére, hogy a blattolás igen gyakori a fordítói gyakorlatban (Valentinyi 2006a). A blattolásról nem születtek tanulmányok, csupán néhány szerző utalt a blattolásra, mint hasznos pedagógiai módszerre a fordító- és tolmácsolásban, igaz az utóbbi időben egyre nagyobb figyelmet kap (Agrifoglio 2014, Mikkelsen 1994, Kalina 1998, 2004, Viaggio 1995, Viezzi 1989, Weber 1990, Ersozlu 2005, Jiménez 2008, Paktin 2012, Seleckovich et al 1989, Valentinyi 2003a, 2003b, Láng 2002, 2005, Zmudzki 2015, Bakti 2013, 2020, Csizmazia 2014, 2018, 2020). Magyarországon az első blattolásról szóló kutatás jelen szerző tollából a Pécsi Tudományegyetem Alkalmazott Nyelvészeti Doktori Iskolájában született, a doktori disszertáció címe *Blattolás a fordító- és tolmácsolásban* (Valentinyi 2006), rámutatva arra, hogy a blattolás a szakfordítóképzés *sine qua non-ja* (Weber 1990), tehát méltatlanul volt a fordítástudomány „mostohagyereke” (Valentinyi 2006a). A szerző a doktori disszertációban kutatott témákat tovább gondolta és kutatta, és a későbbiekben megjelentette a *Blattolás elmélete* (Valentinyi 2018a) és a *Blattolás gyakorlata és oktatása* (Valentinyi 2018b) című összefoglaló könyveit. Jelen szerző kutatásainak és szakfordítóképző, pedagógiai tapasztalatainak összegzéseként összeállított egy szaknyelvi példatárat az átváltási műveletekről (*Angol-magyar és magyar-angol fordítástechnikai szaknyelvi példatár és szöveggyűjtemény magyarról angolra fordítási gyakorló feladatokkal és kulccsal, átdolgozott kiadás, 2020c*). A szakfordítóképzéshez másik két könyve is megjelent, a *Szakszöveggyűjtemény a Szakági és Szaknyelvi ismeretek tantárgy oktatásához* (2020d), és a *Könyv a SZIE Zöld Út szakmai nyelvvizsga, olvasott szöveg értésének feladataihoz, kulccsal, átdolgozott kiadás* (2020e). A szakfordítóképzés oktatásához diasorok is készültek, amelyek tartalmukban és módszereikben folyamatosan és rugalmasan illeszkednek az állandóan és gyorsan változó szakfordítói elvárásokhoz. A diasorok jegyzetként

kinyomtathatók. A szerző a blattoláshoz, valamint a szakfordítóképzéshez kapcsolódó főbb elméleti, gyakorlati és pedagógiai módszertani kutatásainak eredményeit a 2. fejezet, 3. fejezet és a 4. fejezet ismerteti.

A szakfordítóképzés eleinte a szakfordítói munkaerőpiactól kissé elszigetelve működött, ám a szakfordítói piac és a szakfordítóképzés képviselői egyaránt felismerték, hogy a képzés és a munkaerőpiac elválaszthatatlanok, folyamatos párbeszédet kell folytatniuk. A szakfordítópiac felméréséről, a SZIE-n végzett szakfordító hallgatók munkaerőpiaci pályakövetéséről jelen szerző tollából is több tanulmány született, melyeket a szakfordítóképzéshez szorosan kapcsolódó szaknyelvoktatás kutatásának eredményeivel együtt az 5. fejezet ismerteti.

A fordítástudomány és ezen belül a szakfordítóképzés interdiszciplináris szakterület, tehát kitekint a többi tudományterület felé, és az ott elért eredményeket saját „háza táján” is alkalmazza. A coaching és az NLP (Neuro-Linguistic Programming) olyan alkalmazott pszichológiai területeket, amelyektől az oktatás módszertan, következésképpen a szakfordítóképzés oktatása is profitálhat. Jelen szerző interdiszciplináris kutatásait a 6. fejezet mutatja be. Majd a 7. fejezet foglalja össze vázlatosan a Tézisfüzetben tárgyalt kutatások eredményeit. A Tézisfüzet végén található a kutatásban felhasznált szakirodalom.

2.fejezet. A blattolás elmélete a szakfordítóképzésben

Amint a Bevezetésben is rámutattunk alig találunk a szakirodalomban utalást a blattolással, azaz az írott szöveg azonnali fordításával kapcsolatban, s ha találunk, akkor is csak érintőlegesen és felszínesen tárgyalják azt (Gouadec 1989, 1990, Seleskovitch et.al., 1989). Ezt azzal indokolják, hogy „a blattolás igen ritka a fordítói gyakorlatban” (Gile 1985: 175). Ezzel a véleménnyel a jelen szerző nem ért egyet: egyrészt a blattolás tanulmányozásának elhanyagolását nem indokolja az, hogy a gyakorlatban mennyire elterjedt, ráadásul felméréseink is ennek ellenkezőjére mutatnak rá. Ezen felül a blattolás kutatása fontos adatokat szolgáltat az általános fordításelmélet számára (Parkin 2012, Veresné Valentinyi 2012). A blattolás pedagógiai hasznosságát a fordítóképző intézmények gyakorlata egyértelműen bizonyítja (Agrifoglio 2004, Kalina 1998, Láng 2002, 2005, Viaggio 1995, Viezzi 1989, Weber 1990). „*Blattolással tanultam meg szinkrontolmácsolni*” - állítja Viaggio (1995:33). Néhány fordító- és tolmácsképző intézmény esetében a blattolás részét képezi a záró-, illetve képesítővizsgának, kivételes esetekben pedig a felvételi vizsgán is blattol a jelölt. A blattolás záróvizsgán történő gyakori alkalmazása feltételezi, hogy a blattolással jól mérhető, hogy rendelkezik-e a fordító- illetve tolmácsjelölt azokkal a készségekkel, amelyekre a gyakorlatban a fordítónak és/vagy a tolmácsnak szüksége van.

A PhD-disszertációmban (Veresné Valentinyi 2006a) és egyéb cikkeimben mutattam be blattolással kapcsolatos kutatásaimat (Veresné Valentinyi 2003a, 2003b, 2006b) és hívtam fel a figyelmet arra, hogy a blattolást a fordítástudományban nagyobb figyelmet érdemel. Azóta is a blattolás elkötelezett kutatója és népszerűsítője vagyok (Veresné Valentinyi 2008a, 2008b, 2012 a, 2017 a, 2018a, 2018b, 2020b), folytatva a doktori disszertációmban elkezdett irányt. Kutatási eredményeimet az alábbiakban közlöm.

Kutatási kérdések

A blattolás elmélete többek között a következő kérdésekre keresi a választ:

1. Mennyiben fontos és elterjedt a blattolás a fordítói gyakorlatban? (1. számú hipotézis)
2. Mennyiben használható a blattolás a szakfordítóképzésben? (2. számú hipotézis)

Hipotézisek:

1. számú hipotézis

A blattolás a gyakorlatban sűrűn előforduló fordítási fajta: a gyakorló fordítók és tolmácsok gyakran fordítanak szóban írott szöveget.

2. számú hipotézis

A blattolás hasznos pedagógiai módszer a szakfordítóképzésben.

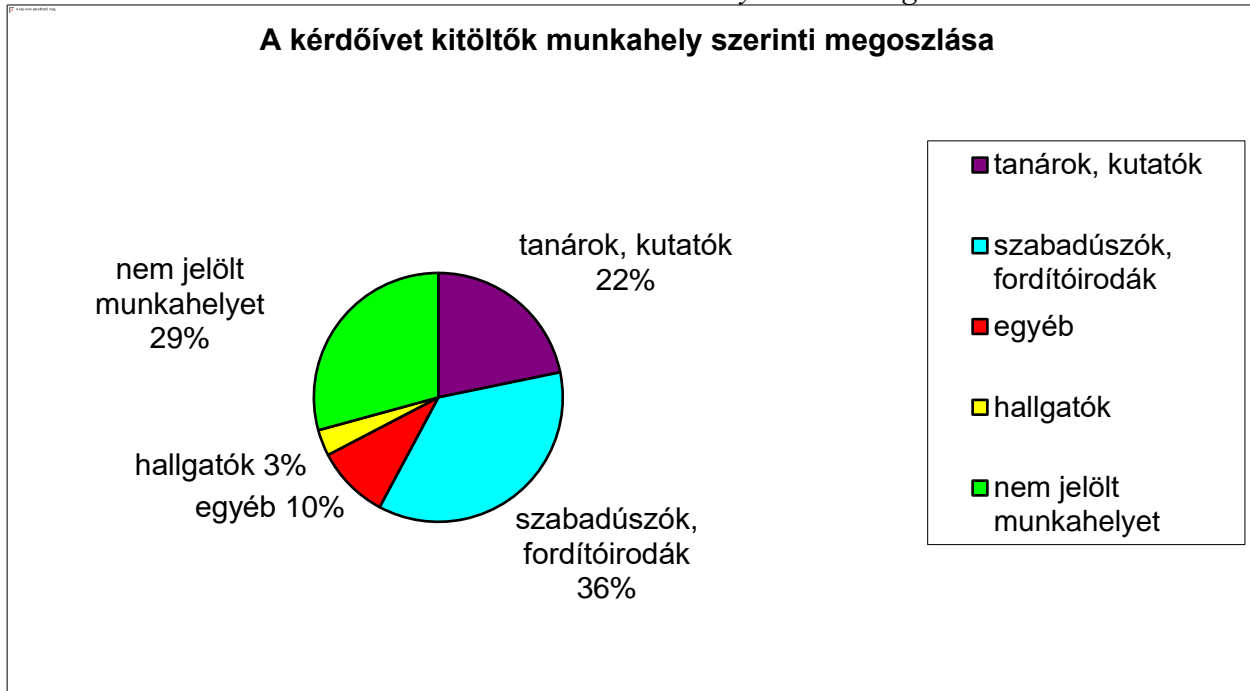
Vizsgálati módszerek és eszközök

A vizsgálathoz három felmérés készült: tíz interjú és két kérdőív.

A vizsgálat anyaga

A vizsgált alapsokaság (a továbbiakban populáció) mindhárom esetben a Magyarországon tevékenykedő fordítással és tolmácsolással foglalkozók, tanárok, gyakorlati szakemberek (479 (előző) +123 (újabb) fő).

1. sz. ábra. A kérdőívet kitöltők munkahely szerinti megoszlása

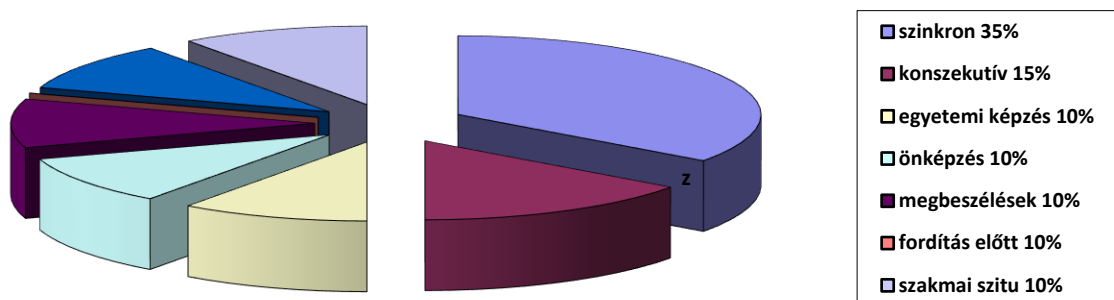

Eredmények

1.számú hipotézis.

Megállapítottuk, hogy a megkérdezettek 35% szinkrontolmácsolásnál, 15%-a konsekutív tolmácsolásnál, 10 % szakfordítóképzésben, 10% önképzésben, 10% megbeszélések alkalmával, 10% fordítás előtt (felkészülés), illetve fordítás alatt (dry run), és 10% egyéb szakmai helyzetekben blattol. Tehát 1. számú hipotézisünk megerősítést nyert.

2. sz. ábra. A megkérdezettek megoszlása blattolási szituációként

2. számú hipotézis

Az adatok alapján arra a következtetésre jutottunk, hogy a többség véleménye szerint a blattolás a szakfordítóképzésben jó előkészítő gyakorlat a szinkrontolmácsoláshoz és a konsekutív tolmácsoláshoz. A többség szerint a blattolás fejleszti a szövegértést, a lényeglátást, az előadói készséget és a mondatfűzési készséget, a megfelelő fókusz kifejezését, az épp, helyes és teljes mondatok megalkotását, továbbá a záróvizsgán alkalmas a fordítójelöltek mérésére. tehát 2. hipotézisünk is megerősítést nyert.

1. sz. táblázat: A blattolás pedagógiai hasznossága

	Igen	Nem	Nincs ilyen tapasztalatom
A blattolás jó előkészítő gyakorlat a szinkrontolmácsoláshoz.	50%	10%	40%
A blattolás jó előkészítő gyakorlat a konszekutív tolmácsoláshoz.	43%	18%	39%
A blattolással fejleszthető a szövegértés.	46%	13%	41%
A blattolással fejleszthető a mondatfűzés, a megfelelő mondatfókusz.	57%	12%	31%
A blattolatással fejleszthető az előadói készség, pl. szép beszéd, megfelelő intonáció.	41%	21%	38%
A (fordító és tolmácsfelvételi) vizsgán a blattolatással ki lehet szűrni az alkalmatlan jelölteket.	31%	21%	48%
A záróvizsgán a blattolással jól mérhető mennyit fejlődött a hallgató.	36%	12%	52%

A kommunikáció és a relevancia-elmélet

A kutatásunk során bemutattuk, hogyan érvényesülnek a blattolásban a fordítás általános törvényszerűségei, különös tekintettel a relevancia elvére és az explicitációra.

Sperber és Wilson relevancia-elmélete

Sperber és Wilson relevancia-elméletének értelmében a kommunikáció alapvetően az információátadó kommunikátor és az információ-feldolgozó befogadó között zajlik, amelyben az információ (stimulus) módosítja a befogadó kontextusát, kognitív környezetét, aki ezt következtetés útján valósítja meg (Sperber és Wilson, 1986). Sperber és Wilson (1986) a kommunikáció két típusát különbözteti meg: a kódolt kommunikációt és a rámutató-következtetéses kommunikációt. A sikeres kommunikáció feltétele a közös kód (nyelv) és az, hogy a befogadó hajlandó a következtetési folyamatok elvégzésére a kontextuális hatás eléréséhez (ismeretek szerzése). A kontextuális hatás lehet: 1.) új feltevés hozzáadása, 2.) a korábbi feltevés megerősítése, 3.) a korábbi feltevés törlése. Csak a kontextuális hatást kiváltó stimulus tekinthető relevánsnak, ám a relevancia eléréshez erőfeszítésre, következtetésre van szükség. Ebből logikusan az következik, hogy a befogadó csak akkor hajlandó ezt a következtetési folyamatot elvégezni, ha befektetett következtetési-feldolgozási erőfeszítése számára valamilyen haszonnal, azaz kontextuális hatással járnak, tehát „megéri az erőfeszítést”. Az egyén számára a fő irányelv az, hogy minimális következtetéses erőfeszítés árán maximális nyereséget (információt), kontextuális hatást érjen el. Ha túl kicsi a nyereség, vagy túl nagy erőfeszítést igényel, akkor az egyén számára nem éri meg a befektetett erőfeszítés. A következtetéshez szükséges erőfeszítés nagysága függ: 1.) a stimulustól, 2.) a befogadó kognitív kontextusától 3.) és a következtetési erőfeszítés mértékétől.

A fordítás és a blattolás mint interlingvális interpretáció

Gutt (1991), Vermes (2001, 2009) rámutat arra, hogy a relevancia-elmélet megfelelő elmélet a fordítás értelmezéséhez. A fordítás interkulturális kommunikációs aktus, ahol három szereplő vesz részt: a feladó (elsődleges kommunikációs szituációban), a közvetítő és a befogadó (másodlagos kommunikációs szituációban). A közvetítő a forrásnyelvi szöveget közvetíti a forrásnyelvi közönség és a célnyelvi közönség között. Ez a szituáció majdnem olyan, mint mikor zajban nem halljuk a másik embert, és valaki közvetíti, azaz mintegy interpretálja azt,

hogy mit mondott a másik, vagy megmagyarázunk valakinek egy bonyolult szöveget. A különbség csak az, hogy a feladó és a befogadó nem ismeri egymás nyelvét (Vermes 2001). A kulcsszó itt a közvetítés, vagyis az interpretáció.

A relevancia-elmélet értelmében a kommunikációs aktus akkor sikeres, ha a stimulus a befogadó közönség számára releváns, azaz annak megértése nem kíván tőle túl nagy feldolgozási erőfeszítést. Ebből az következik, hogy a közvetítő feladata, hogy a stimulust úgy interpretálja, módosítsa, azaz kihagyjon részeket, illetve hozzátegyen kiegészítéseket, hogy olyan célnyelvi szöveget hozzon létre, amely optimálisan releváns a befogadó közönség számára.

Mivel a blattolást is a fordítás egyik típusának tartjuk, itt is a relevanciaelmélet érvényesítendő: a szöveget az optimális relevanciahatás eléréséhez át kell alakítani, de csak a legszükségesebb átalakítások végezhetőek el.

A relevanciaelmélet bírálói

A relevanciaelmélet bírálói (Tirkkonen-Conditot 1992, Heltai 2005) számára az egyik kérdés az, hogyan mérhető „objektíven” az ekvivalenciahatás: a fordítás, kutatásunk során a blattolás esetében ezt a hatást maga a blattoló értékeli és „méri”, saját fordítói és blattolói kompetenciájának szűrőjén és a befogadó visszajelzése alapján, bizonyos szempontból tehát „szubjektíven”. A másik kérdés az, hogy honnan tudja a blattoló, hogy valami releváns-e az adott közönség számára. Az egyedi olvasó esetében valóban nehéz meghatározni a relevancia fogalmát, de minden egyén egy társadalmi réteg, kultúra részét képezi. Mindezek ismeretében pedig a célkultúrát kellően ismerő blattoló nagy valószínűséggel megjósolhatja, mi lesz releváns a befogadó közönség számára, ehhez azonban alaposan szükséges ismerni a célközönséget, annak háttértudását, szociokulturális háttérét. Ez egy fontos üzenet a szakfordítóképzés és a blattolás oktatása és pedagógiai célú értékelése számára is. Ezt tükrözi az általunk megalkotott blattolás értékelési lap (lásd 3. fejezet).

A blattolás új meghatározása a relevancia-elmélet és explicitáció alapján

Kutatásunk eredménye, hogy a blattolást szociolingvisztikai, pragmatikai és pszicholingvisztikai szempontból vizsgáltuk, majd megadtuk a blattolás új, relevancia-alapú definícióját.

A „*blattol*” idegen hangzású szó jelentése „ismeretlen zenedarabot első látásra eljátszik vagy elénekel” (Bakos 1999: 105), „kottából”, illetve „lapról” (innen a „blattolás” elnevezés), angolul „*sight translation*” vagy „*on the spot translation*”. A 2.sz. táblázat mutatja, hogy a blattolás a fordítás és a tolmácsolás között helyezkedik el (Valentinyi 2006), kiegészítve a relevanciaelmélet szempontjaival.

Mindezek alapján a blattolás definícióját a relevanciaelmélet alapján a következőképpen adhatjuk meg: a blattolás írott forrásnyelvi szöveg első látásra történő szóbeli célnyelvi közléssé alakítása (esetenként tömörítése) (*sight translation, on the spot translation*) a **relevanciaelmélet szem előtt tartásával: optimálisan releváns** szóbeli szöveget kell a közvetítőnek megalkotnia, interpretálnia, a fordítandó szöveg műfaját (szövegnyelvészeti szempontok), az adott hallgatóság kognitív kontextusát, elvárásait, tájékozottságát, kulturális háttérét (szociolingvisztikai és szociokulturális szempontok), és a kommunikációs szituációt (pragmatikai szempontok) szem előtt tartva. A definíció alapján levezethetők a szükséges blattolási kompetenciák, illetve megvitatható a célnyelvi szövegben elvégzendő változtatások.

2. sz. táblázat. A blattolás a fordítás és a tolmácsolás között helyezkedik el

Fordítás	Blattolás	Tolmácsolás
cél: optimális relevanciahatás elérése	cél: optimális relevanciahatás elérése	cél: optimális relevanciahatás elérése
megvalósítás: a célnyelvi szövegprodukciónak szem előtt tartja a retorikai célt és a célközönséget, melyek alapján a forrásnyelvi szöveg változtatható (explicitációval vagy, kihagyással)	megvalósítás: a célnyelvi szövegprodukciónak szem előtt tartja a retorikai célt és a célközönséget, melyek alapján a forrásnyelvi szöveg változtatható (explicitációval vagy, kihagyással)	megvalósítás: a célnyelvi szövegprodukciónak szem előtt tartja a retorikai célt és a célközönséget, melyek alapján a forrásnyelvi szöveg változtatható (explicitációval vagy, kihagyással)
Írásbeli kommunikáció (közvetítés)	Szóbeli kommunikáció (közvetítés)	Szóbeli kommunikáció (közvetítés)
Adó nincs jelen (nincs visszakeresési lehetőség)	Adó nincs jelen (nincs visszakeresési lehetőség)	adó jelen van (van – korlátozott – visszakeresési lehetőség)
Vevő nincs jelen	Vevő jelen van	vevő jelen van
Input: írott szöveg	Input: írott szöveg	Input: hangzó szöveg
Output: írott szöveg (maradandó)	Output: hangzó szöveg (nem maradandó)	Output: hangzó szöveg (nem maradandó)
Látja a (teljes) forrásnyelvi szöveget	látja a (teljes) forrásnyelvi szöveget	nem látja a (teljes) forrásnyelvi szöveget
Az értelmezéshez és a produkcióhoz használhat segédeszközöket	Az értelmezéshez és a produkcióhoz nem használhat segédeszközöket	az értelmezéshez és a produkcióhoz nem használhat segédeszközöket
Nem azonnali produkció: lehetőség a későbbi javításra	azonnali produkció: nincs lehetőség a későbbi javításra, de van lehetőség azonnali korrekcióra	Azonnali produkció: nincs lehetőség a későbbi javításra, de van lehetőség azonnali korrekcióra

Explicitáció a blattolás során a relevancia-elmélet szempontjából

Kutatásom másik újdonsága, hogy összekapcsolja a relevanciaelmélet és az explicitáció alkalmazását a blattolás esetében is. Teszem ezt azért, mert Heltai (2005b) szerint az explicittséget nem határozhatjuk meg a relevancia-elmélet figyelembevétel nélkül. A relevancia-elmélet szerint az emberi kommunikáció kódolt és következtetési kommunikáció. A nyelvi kifejtett (explicit), sokszor redundáns információk megértése általában kevesebb feldolgozási erőfeszítésbe kerül, mint a következtetés révén kapott információk feldolgozása. Kutatásunk további újszerűsége, hogy összefoglaló táblázatot készítettünk az explicitáció megjelenési formáiról, okairól és funkciójáról.

3.sz. táblázat. Az explicitáció megjelenési formája

A szövegben nem szereplő információ hozzáadása, magyarázat betoldása	Elliptikus, sűrített, implicit kifejezések kifejtése	Logikai kapcsolat kifejtése / kohéziós elemek, központozás kifejtése	A szöveg szemantikai kapcsolatainak kifejtése: téma/réma, mondatfókusz erősítése	Redundancia, ismétlés (nyelvtani, szemantikai)	Hosszabb szöveg (több morféma)
	Nida 1964				
	Sager 1997				
	Vinay és Darbelnet 1958				
		Blum-Kulka 1986		Blum-Kulka 1986	Blum-Kulka 1986
Séguinot 1988	Séguinot 1988	Séguinot 1988	Séguinot 1988	Séguinot 1988	Séguinot 1988
		Baker 1995			

Olohan–Baker 2000	Olohan–Baker 2000	Olohan–Baker 2000			
Klaudy 1993					Klaudy 1993
Pápai 2001, 2004	Pápai 2001, 2004	Pápai 2001, 2004	Pápai 2001, 2004		Pápai 2001, 2004
	Heltai 2005a,b,c		Heltai 2005 a,b,c		Heltai 2005 a,b,c

4.sz. táblázat. Az explicitáció oka

Nyelvrendszerbeli eltérések	Nyelvhasználati (műfaj, szövegtípus) eltérések	Pragmatikai eltérések (fordítói stratégia és rutin, szerkesztői norma, fordítói norma)	Eltérő kognitív háttér	A másodlagos kommunikáció következménye	A relevanciaelmélet
		Blum-Kulka 1986		Blum-Kulka 1986	
Séguinot 1988			Séguinot 1988		
			Olohan–Baker 2000		
			Sperber et al.1986		Gutt (), Valentinyi ()
Klaudy 1993	Klaudy 1993	Klaudy 1993	Klaudy 1993	Klaudy 1993	
Pápai 2001, 2004	Pápai 2001, 2004	Pápai 2001, 2004		Pápai 2001, 2004	
Heltai 2005a,b,c	Heltai 2005a,b,c		Heltai 2005a,b,c	Heltai 2005a,b,c	

5. sz. táblázat. Az explicitáció funkciója

Kéttértelműségek feloldása / konkretizálás	Jobb olvashatóság és érthetőség	Optimális relevancia (relevanciaelmélet)
Blum-Kulka 1986		
	Séguinot 1988	
Olohan–Baker 2000	Olohan–Baker 2000	
Sperber et al.1986	Sperber et al.1986	Sperber et al.1986
	Klaudy 1993	
Pápai 2001, 2004	Pápai 2001, 2004	
Heltai 2005a,b,c	Heltai 2005a,b,c	Heltai 2005 a,b,c
		Gutt () Valentinyi () Vermes ()

A blattolás módszertana: a relevancia alapú explicitáció és kihagyás, összevonás (implicitáció) szükségességének a blattolásnál

Kutatásunk további újdonsága, hogy meghatároztuk a blattolás relevancia alapú módszertanát. Ha a blattolást másodlagos kommunikációs helyzetben történő interlingvális kommunikációnak tekintjük, mint ahogy azt leírtuk, akkor kézenfekvő, hogy a másodlagos közönség számára létrehozott szövegben explicitálni, nyelvileg kódolt formában szükséges kifejteni, interpretálni az implicit, következtetési információkat, illetve esetleg kihagyni belőle, vagy összevonni tartalmát (implicitálni), hogy a célnyelvi szöveg optimálisan releváns legyen. A fentiek figyelembevételével a feltételezhető, hogy a blattolt szövegek explicitebbek (tehát hosszabbak)

kell legyenek a forrásnyelvi szövegeknél, mivel a blattoló eltérő kognitív környezettel rendelkező másodlagos közönség (a célközönség) számára értelmezi a szöveget. Ahhoz, hogy az eltérő kognitív környezettel (nyelvi és szövegépítési ismeretekkel, háttérismeretekkel, kultúrával stb.) rendelkező célnyelvi olvasó megértse az eredeti szövegből, ami számára releváns, és hogy számára ez ne okozzon túlságosan nagy feldolgozási erőfeszítést, a fordító az eredeti szöveg logikai kapcsolatait és utalásrendszerét gyakran kibontja, kiegészítéseket, magyarázatokat told be, hogy az eredeti szövegben meglévő explicit és implicit információk a célnyelvi közönség számára érthetőek legyenek. Ebből pedig a blattolás gyakorlata számára az következik, hogy a forrásnyelvi szöveget a blattolónak úgy kell interpretálnia, explicitálnia, hogy az optimálisan releváns, azaz érthető legyen és megfeleljen az elvárásainak

Az explicitációs hipotézis vizsgálata blattolt szövegeknél

Kutatásunk eredményei:

3. számú hipotézis: A blattolásban is érvényesülnek, illetve érvényesíteni szükséges a fordítás általános törvényszerűségeit, különös tekintettel a relevancia elvére és az explicitációra.

A vizsgálat célja

Kutatásunk során a blattolt szövegekben mind kvantitatív, mind kvalitatív módszerekkel vizsgáltuk az explicitációs műveleteket (Veresné Valentinyi 2006b, 2008a, 2008b). A blattolt szöveg vizsgálata előtt a következő hipotéziseket állítottuk fel:

1. A blattolt szövegek hosszabbak, mint az eredeti forrásnyelvi szöveg hossza.
2. A blattolt szövegekben alkalmazott explicitációs műveletek megegyeznek a fordított szövegekben alkalmazott explicitációs műveletekkel.

A vizsgálathoz három angolul írt szöveget választottunk. Műfaját tekintve mindegyik külföldi turisták számára íródott tájékoztató jellegű szöveg. Első kutatásunkat 2006-ban 45 fővel végeztük, majd a későbbiekben 2016-ban 14 fővel, 2019-ben 11 fővel, 2020-ban pedig 6 fővel. A hallgatók 2006-ban előre megkapták a három különböző szöveget: az egyiket írásban fordították otthon, a másik kettőből pedig otthon felkészültek. Ezeket később követő tolmácsolással tolmácsolták, illetve blattolták a következő séma szerint. 2016-ban, 2019-ben és 2020-ban csak egy szöveget kaptak blattolásra.

6. sz. táblázat. A blattolt, fordított és tolmácsolt szövegek tanulócsoportok szerint

	Amishok világa	Pennsylvaniai vásár	Vízimadár-fesztivál
1. csoport (17 fő) 2006	Blattolás (17 ekvivalens szöveg)	Tolmácsolás (5 ekvivalens szöveg)	Fordítás (17 ekvivalens szöveg)
2. csoport (14 fő) 2006	Tolmácsolás (7 ekvivalens szöveg)	Fordítás (14 ekvivalens szöveg)	Blattolás (14 ekvivalens szöveg)
3. csoport (14 fő) 2006	Fordítás (14 ekvivalens szöveg)	Blattolás (12 ekvivalens szöveg)	Tolmácsolás (14 ekvivalens szöveg)
4. csoport (12 fő) 2016	nincs adat	Blattolás (8 ekvivalens szöveg)	nincs adat
5. csoport (11 fő) (2019)	nincs adat	Blattolás (9 ekvivalens szöveg)	nincs adat
6. csoport (9 fő) (2020)	nincs adat	Blattolás (5 ekvivalens szöveg)	nincs adat

A 45, illetve összesen 75 (a megismételt vizsgálattal együtt) fordított szöveg minőség szempontjából mind felhasználható (ekvivalens) volt, a tolmácsolt szövegek közül 26 szöveget tekintettünk ekvivalensnek 2006-ban, a megismételt kutatásnál nem tolmácsolták a hallgatók, míg a blattolt szövegek közül 65 (43+22) blattolt szöveget vizsgáltunk, mert a többi minőségileg nem volt elfogadható, tehát nem volt ekvivalens az eredetivel.

6.sz.táblázat: Az első explicitációs vizsgálat eredménye

	Forrásnyelvi szöveg, átlag szószám	Blattolt szöveg	Fordított szöveg	Tolmácsolt szöveg
2006	Pennszilvániai vásár, 284 szó	289 (12 szöveg)	293 (14 szöveg)	123 (nem értékelhetők)
2016	Pennszilvániai vásár, 284 szó	288 (8 szöveg)	nincs adat	nincs adat
2019	Pennszilvániai vásár, 284 szó	292 (9 szöveg)	nincs adat	nincs adat
2020	Pennszilvániai vásár, 284 szó	287(5 szöveg)	nincs adat	nincs adat
összesen	284 szó	289 szó	293	

A hipotézisek vizsgálati módszerei

A rendelkezésünkre álló szövegeket manuális módszerrel kvantitatív (megszámoltuk hány szóból áll a szöveg) és kvalitatív elemzésnek vetettük alá: megnéztük milyen explicitációs műveleteket használnak a hallgatók az alábbi táblázatot követve.

7. sz. táblázat. Explicitációs műveletek fordított szövegekben (Klaudy 1999)

1.) grammatikai konkretizálódás és generalizálódás
2.) grammatikai felbontás és felemelés
3.) grammatikai összevonás és lesüllyesztés
4.) grammatikai betoldás
5.) grammatikai kihagyás
6.) grammatikai áthelyezés
7.) grammatikai csere
8.) jelentések szűkítése (konkretizálás)
9.) jelentések bővítése (generalizálás)
10.) jelentések összevonása
11.) jelentések felbontása
12.) jelentések kihagyása
13.) jelentések betoldása
14.) jelentések áthelyezése
15.) jelentések felcserélése
16.) antonim fordítás
17.) jelentés teljes átalakítása
18.) jelentés kompenzálása

8.sz. táblázat: Példák az explicitációs műveletekre hallgatói blattolt szövegekben

Művelet	Példa
Grammatikai konkretizálódás	Excitement builds... ⇒ az izgalmat fokozza...
Grammatikai felbontás és felemelés	To take a starring role in an improvised street performance ...⇒ akik főszerepet vállal nának rögtönzött utcai előadás ukban
Grammatikai betoldás	Visitors set their own pace . ⇒A látogatók saját tempójuk szerint haladhatnak.
Jelentések szűkítése (konkretizálás)	Energia ⇒ energiafelhasználás
Jelentések felbontása	The hailing calls of its migratory residents will echo through the predawn skies ⇒ A fészkes/fészkelő költöző madarak hívószava visszhangzik a hajnali égen...
Jelentések betoldása	Historic houses ⇒ hagyományos építésű házak

Eredményeink

1. A blattolt szöveg hosszabb, mint az eredeti forrásnyelvi szöveg.
2. A hosszabb szövegek oka az explicitáció.
3. Ugyanazok az explicitációs műveletek fordulnak elő a blattolt és a fordított szövegekben.
4. Tehát hipotéziseink megerősítést nyertek.

További eredményeink, hogy rámutattunk arra, hogy

1. a blattolás vizsgálata fontos fordítástudományi kutatási terület, mert a fordítók és tolmácsok gyakran blattolnak, illetve,
2. rámutattunk pedagógia hasznosságára, és
3. rámutattunk arra, hogy a blattolás kutatásával a fordítási univerzálékra vonatkozóan érvényes megállapításokat tudunk tenni (explicitáció, relevanciaelmélet),
4. a relevanciaelmélet alapján rámutattunk arra, miért kell a blattolás során explicitálni/ esetleg kihagyni, összevonni (implicitálni).

A kutatás korlátai és további kutatási céljaink

Kutatásunk legfőbb korlátjának azt tekintjük, hogy Magyarországon nagyon alacsony a kérdőívek kutatási célra történő kitöltési hajlandóság. A blattolásnál további nehézség, hogy nem tudunk reprezentatív mintát gyűjteni, hiszen egy szöveget csak egyszer blattolnak a valóságban, ezért a kutatást csak szimulálni tudjuk osztálytermi szituációban. A hallgató hiányos szakfordítói kompetenciái miatt ez azonban téves eredményeket is adhat, pedig a kutatást nagyobb populációra és gyakorlott blattolókra is ki kellene terjeszteni.

Az ekvivalencia fontossága a blattolás kutatásában

Kutatásunkban rámutattunk arra, hogy a relevanciaelmélet alkalmas arra, hogy kiindulási pontot jelentsen a blattolás gyakorlatában és értékelésében. Ám érdemes egy kis kitérőt tenni az ekvivalencia irányába, hiszen sokáig az ekvivalencia állt a fordítások értékelésének középpontjában (Veresné Valentinyi 2006a, 2012a). A 20. század második felében kialakuló a fordítástudomány (*Translation Studies*) a strukturalizmusra, ezen belül is főleg a kontrasztív nyelvészetre támaszkodott. Az átváltási műveletek is ennek a felfogásnak az eredményei, illetve ekkor jelentek meg a normatív és deskriptív ekvivalenciaelméletek, amelyek az ekvivalencia kérdését sokszor szó-, illetve mondatszinten vizsgálták (Catford 1965). Majd a 20. század 70-es és 80-as éveiben a nyelvészetben egyre nagyobb szerepet kaptak a nyelv funkcionális, szociális, pszichológiai, pragmatikai, szövegnyelvészeti és kommunikatív aspektusai (Klaudy 1994, 2002) és a fordítás (kontrasztív) nyelvészeti modelljeit is felváltották a funkcionális, pragmatikai, szövegnyelvészeti és kommunikatív modellek: dinamikus ekvivalencia (Nida 1964), egy kontinuumon elhelyezkedő minimális és teljes ekvivalencia (Komisszarov 1980). Mái is tartja magát az a szövegnyelvészeti modell, amely Reiss és Vermeer (1984) nevéhez fűződik, akik a fordításra három elméletet dolgoznak ki: az akcióelméletet, a skoposelméletet és a kultúrspecifikusság elméletét. Szerintük a szöveget a következő dimenziók alapján kell elemezni, hogy biztosítani tudjuk az elvárt ekvivalenciát: „ki mond (adó), miről (téma, tartalom), mit (szövegfelszín, lexika, szintaxis), mit nem (a feltételezett tudás: a témáról meglévő tudás, szociokulturális háttértudás), hogyan (regiszter, stílus), mikor és hol (idő- és helymeghatározás), milyen csatornán (írott vagy beszélt nyelv, szövegfajta, szövegtípus), kinek (vevő, befogadó), milyen céllal (közlési szándék, célzott hatás)” (Reiß–Vermeer 1984: 9). A kommunikatív-funkcionális fordításmegközelítések kissé megingatták az ekvivalencia mindenhatóságát, mivel a fordítást interkulturális kommunikációs folyamatnak, kommunikációs aktusnak tekintik, ahol a fordító interkulturális kommunikátor (Nord 1998). A fordító feladata elsősorban nem az, hogy ekvivalenciaviszonyt hozzon létre a forrásnyelvi és a

célnyelvi szövegek között, hanem hogy olyan fordítást készítsen, amely a célnyelvi kultúrában sikeresen be tudja tölteni kommunikációs funkcióját (Klaudy 1994, 2002). Sager (1994) szintén a célnyelvi megfelelést és elfogadhatóságot emeli ki, és a fordítás definícióját a következőképpen adja meg: „a fordítás olyan szándékos emberi tevékenység, amelyet egy harmadik fél kezdeményezésére végzünk; a célnyelvi szöveg megalkotását jelenti, többek között a forrásnyelvi szövegre építve, s magába foglalja annak az új cél érdekében tett megfelelő módosítását” (Sager 1994: 116).

Az ekvivalenciaelmélet bírálói

Gutt (1991) a fordítások értékelésére nem tartja alkalmasnak az ekvivalencia fogalmát, helyette bevezeti az optimális relevancia elvét, az optimális ekvivalenciahatás fogalmát. Úgy véli, hogy csak azokat a forrásnyelvi és célnyelvi szöveget tekinthetjük ekvivalensnek, amelyek teljesítik az optimális relevancia elvét, azaz ugyanazt vagy legalábbis nagyon hasonló (kognitív) hatást váltanak ki az olvasóban, tehát megfelelnek a relevanciaelméletnek.

Ekvivalencia a blattolásban

A klasszikus ekvivalencia elvárásokat Gutt (1991) nyomán mi is elvetettük, és úgy véljük, hogy blattoláskor akkor jön létre ekvivalencia, ha a blattolást kommunikációs aktusnak tekintjük, amely olyan szándékos emberi tevékenység, amelyet egy harmadik fél (megbízó) kezdeményezésére végez az interkulturális kommunikátor (kultúrák közötti közvetítő), azaz a blattoló az írói szándék és retorikai cél alapján, a forrásnyelvi szöveg invariánsait közvetítve, a célnyelvi szöveg megalkotásával, szükséges módosításával (explicitáció, kihagyás, implicitáció), bizonyos kommunikációs cél érdekében, és ahol a blattoló feladata, hogy két kultúra között funkcionálisan adekvát módon közvetítse a forrásnyelvi szöveg invariánsát, és a célnyelvi közönségben optimális hatást váltson ki. Ha a blattolásban ez érvényesül, akkor a blattolt szöveget ekvivalensnek tekinthetjük.

Ekvivalencia a kutatásban

A fordítói piacon nyilvánvalóan csak a „jó fordítások”, az ekvivalens szövegek piacképesek. A fordításkutatás és oktatás számára viszont az ekvivalenciakritériumok alapján ekvivalensnek nem tekinthető szövegek is alkalmasak fontos következtetések levonására. Kutatásaim során ezt bizonyítottam, amikor a fordítójelölt hallgatók által blattolt szövegeket vizsgáltam. A gyűjtött korpuszban több olyan szöveg szerepelt, amely nem volt ez eredetivel ekvivalens szöveg. Kezdetben ezeket a szövegeket félretettem, mivel „használatlanoknak” gondoltam. A vizsgálat során azonban ismételten elővettem őket, és több szempontból is megvizsgáltam. A nem ekvivalens szövegekről számos megállapítást sikerült tennem, amelyeket később beépítettem az oktatásba, például a stratégiai vagy kompenzációs stratégiákra vonatkozóan. Az explicitabb blattolt szövegben megvizsgáltam az explicitáció okait, és beazonosítottam több hallgatói blattolási stratégiát (vattázás, időnyerési stratégia).

3.fejezet. A blattolás oktatása

3.1. Blattolt szövegek kiválasztása, előkészítése és értékelése

Kutatásaim alapján (Veresné Valentinyi 2003b, 2007a, 2008c, 2020) meghatározom, milyen szövegeket kell a gyakorlatban ténylegesen blattolni, majd a fordítói gyakorlat alapján összeállítok egy kirtériumrendszert a blattoláshoz használt szövegek kiválasztásához és graduálásához a szakfordítóképzésben, a forrásnyelvi szöveg megértésének nehézségei és a célnyelvi szöveg létrehozásának nehézségei alapján (7.sz. táblázat).

7.sz. táblázat: A blattolt szövegek graduálásának szempontjai (Valentinyi 2007a, 2018c, Láng 2002)

	A képzés kezdeti szakasza	A képzés későbbi szakasza
Pragmatikai jellemzők	<ul style="list-style-type: none"> a forrásnyelvi és a célnyelvi kommunikációs szituációk közötti távolság nem nagy 	<ul style="list-style-type: none"> a forrásnyelvi és a célnyelvi kommunikációs szituációk közötti távolság nagy
Kulturális jellemzők	<ul style="list-style-type: none"> a kultúrspecifikus verbális, viselkedési szokások, elvárások, normák, hagyományok között kicsi a különbség (alacsony kulturális meghatározottság) általános háttértudást igényel szematikailag kevésbé összetett 	<ul style="list-style-type: none"> a kultúrspecifikus verbális, viselkedési szokások, elvárások, normák, hagyományok között nagy a különbség (magas kulturális meghatározottság) szakmai háttértudást igényel szemantikailag összetett
Nyelvi jellemzők	<ul style="list-style-type: none"> nyelvileg kevésbé összetett kontrasztív nyelvészeti ismeretek szükségesek 	<ul style="list-style-type: none"> nyelvileg erősen összetett kontrasztív nyelvészeti ismeretek szükségesek
Szövegspecifikus jellemzők	<ul style="list-style-type: none"> megszerkesztett narratív szövegek egyszerű mondanivaló egyszerű szerkezet sok mellérendelő mondat kohézív, koherens, redundáns objektív az előadó szándéka nem burkolt alacsony v. közepes információsűrűség sok adat, név stb. szerepelhet megjósolható (szerkezet, tartalom) 	<ul style="list-style-type: none"> kevésbé megszerkesztett logikai-érvelő szövegek összetett mondanivaló bonyolult szerkezet sok alárendelő mondat alacsony kohezivitás, koherencia, alig redundáns érzelmileg színezett az előadó szándéka burkolt írónia, gúny, humor metaforák, költői nyelvezet túl magas információsűrűség sok adat, név stb. szerepelhet alig megjósolható (szokatlan szerkezet, tartalom)

Összeállítottam egy komplex pedagógiai feladatsort a blattolási szövegek órai használatának előkészítéséhez (szöveghez kapcsolódó hosszú távú memóriában tárolt tudás, kontextus, releváns fogalmak, sémák aktiválása stb.), illetve kidolgoztam feladatsorokat (Fata-Valentinyi 2013a, Veresné Valentinyi 2016a, 2016b, 2017b, 2020b), amelyekkel a tolmácsolási, fordítói és blattolási részkészségek, például jegyzeteléstechnika, prezentáció, stresszkezelés, a kommunikációs aktus figyelembevétele, az írói szándék beazonosítása (pl. elfogultság felismerése), blattolási szövegolvasási stratégiák, a tematikus progresszió, azaz a mondatok kapcsolódásának gyakorlása mondatszinten és bekezdés szinten, a szöveg logikai (logikus) szerkezetének elemzése a szöveg kohéziós elemei alapján, a szöveghez tartozó nem nyelvi elemek (kép, diagram, ábra) értelmezése és blattolása, a szakmai szókincs bővítése, terminológia előkészítése, a megfelelő regiszter és stílus használata, tömörítő blattolás. Kutatásaim előfutárai a későbbi blattolási kompetenciamodelleknek (Parkin, 2012, F.

Csizmazia, 2020). Kutatásaim során felhívom a figyelmet arra is, hogy mit nem lehet megtanítani a blattolással, noha eredményeim alapján a blattolás pedagógiai szempontból jó előkészítés a konszekutív és a szinkrontolmácsolásra. Hangsúlyozom azonban azt is, hogy mivel egyfajta kommunikatív szimulációs pedagógiai gyakorlatról van szó, a tantermi blattolás bizonyos tekintetben eltér a valódi szinkrontolmácsolási helyzettől. Ezt érdemes a tanulóknak tudatosítani. Az eltéréseket az alábbiakban foglaljuk össze: 1. nem teremtünk valódi konferenciaszituációt, csak imitálni tudjuk a valódi tolmácsolási szituációt; 2. a szöveg már befejezett, a hallgató előre ismeri a szöveget, míg a valóságban a szöveg folyton változik, az adott szituációban születik meg; 3. a szegmentálást (értelmezési egységekre bontást) segíti az, hogy a hallgató előre megkapja és látja a szöveget, ami a valódi tolmácsolási szituációban nem mindig fordul elő (igaz, többnyire igen); 4. lehetőség van arra, hogy a hallgató „csaljjon”, azaz vissza-, illetve előremenjen a szövegben, amely tolmácsolás esetében nem valósítható meg, hiszen elhangzott szöveget tolmácsolunk; 5. nincsen szóbeli input, azaz nem kell megosztani a figyelmet az előadó és az írott szöveg között, amely a tolmácsok számára sokszor nehézséget jelent, hiszen össze kell vetnie a hallott és az olvasott szöveget; 6. mindig az előre leírt szöveget blattoljuk, a szöveg nem tartalmaz a valódi előadásokra jellemző változtatásokat, mint például kihagyásokat, ismétléseket, parafrazálásokat stb., 7. nincsenek külső, zavaró tényezők, mint például zaj, közbeszólás (Valentinyi 2013a). Azzal, hogy felhívom a figyelmet arra, hogy mit nem lehet gyakorolni a szakfordítóképzésben, felhívom a figyelmet azokra a szempontokra, amelyeket egy éles blattolási szituációban szem előtt kell tartani. Ezek a megállapítások, szintén újszerűek a szakirodalomban.

3.2.A blattolás értékelése: relevanciaelméletre alapozó értékelési lap összeállítása

Lényeges, hogy a blattolási feladat után mindig értékeljük a hallgató munkáját. Az értékelés történhet: a) tanári értékeléssel egyénenként; b) tanári értékeléssel összefoglaló, csoportos visszacsatolással; c) hallgatói értékeléssel: páros vagy kicscsoportos blattolás esetén; d) a hallgató naplót is vezethet hibáiról. A hallgató blattolását felvehetjük valamilyen hangrögzítőre (pl. telefon) és visszahallgatjuk. Ilyenkor a hallgatók szembesülnek saját blattolásukkal és azokkal a készségekkel, amelyeket fejleszteniük szükséges (Veresné Valentinyi 2013 a). A blattolás értékelési kritériumait már a képzés elején ismertessük a hallgatókkal.

Elméleti kutatásunk (lásd 2. fejezet) gyakorlati hasznaként a magyarországi szakfordítóképzésben először állítottunk össze egy olyan értékelési lapot, amelynek egyes elemei a **relevancia(hatást)** mérik. Az értékelési lap újdonsága amellet, hogy eddig nem készült ilyen jellegű, összefogó és a relevancia minden szempontjára kiterjedő értékelési lap a blattoláshoz, még abban áll, hogy tükrözi a fordítások értékelésének alapjául szolgáló funkcionális, kommunikatív és dinamikus ekvivalenciaelméleteket (Nida, Reiss, Vermeer, Nord, Klaudy). A blattolásra összeállított értékelési lap a fejlécen kívül, három főrészből áll: 1.) tartalmi értékelés (50%), 2.) nyelvi értékelés (20%), és 3.) az előadásmód értékelése (30%), tehát az értékelési szempontok súlyozottak (Veresné Valentinyi 2016a, 2016b, 2019c).

8 sz. táblázat: *Értékelési lap a blattolás értékeléséhez*

Értékelési lap (blattolás)	
(az optimális relevancia(hatás), a funkcionális, kommunikatív és dinamikus ekvivalencia mérésére blattolásnál)	
Tartalom (50%)	
Kommunikációs szint: Kommunikációs, pragmatikai, kulturális adaptáció, megfelelő kulturális és szakmai háttérismeretek és azok figyelembevétele	10%
Szövegszint: Beszélő szándéka (retorikai cél: irónia, gúny stb.), a beszédaktusok megfelelő alkalmazása, a közönségre gyakorolt optimális hatás elérése a relevanciaelmélet alapján	10%
Szövegszint: Üzenet, tartalmi pontosság, kihagyás, félrefordítás, főmondanivaló kiemelése (a tagmondatok, mondatrészek logikai és tematikus rendje (téma- réma (fókusz))	10%
Szósztint: Terminusok, elhangzott betűszók és reáliák kezelése a relevanciaelmélet szerint (betoldás, magyarázat, kihagyás), lexikai átváltási műveletek, egyéb részletek lokalizációs blattolása (számok, nevek, intézmények stb., pontosság	10%
Szövegszint: Szerkezet (logikai felépítés, kohézió, utalások, kapcsolóelemek, lexikai kohézió)	10%
Nyelvtudás (20%)	
Szövegszint: Műfaj, a megfelelő regiszter, stílus ismerete és szem előtt tartása	10%
Mondatszint: Nyelvtan, nyelvtani átváltási műveletek használata, nyelvhelyesség, „terpeszkedő kifejezések” (mondatszint), forrásnyelv és célnyelv megfelelő ismerete	10%
Előadásmód (prezentáció) (30%)	
Mondatfűzés, befejezett mondatok, természetes és szép beszéd, hangszín, intonáció, légzéstechnika, szünet megfelelő használata, megakadások, folyamatos előadásmód	10%
Jelenlét, hitelesség, meggyőző erő, magabiztosság, kapcsolat a közönséggel, testbeszéd, szemléltetőeszközökön (dia, jegyzőkönyv stb.) kezelése	10%
Tolmácsolási stratégiák (javítás, betoldás, szálami-technika, késleltetés, összefoglalás stb.)	10%

Úgy vélem, hogy a blattolás oktatására vonatkozó kutatási eredményeim és Parkin (2012) modellje alapján a blattolás oktatása akár külön tantárgyként is bevezethető a fordító- és tolmácsolásban egyaránt, ahol az általam összeállított, a blattolást, fordítást és tolmácsolást több szempontból fejlesztő blattolási pedagógiai feladataim felhasználhatók. Ezt eddigi pályám fontos eredmények tekintem.

4.fejezet. A szakfordítóképzés és a szaknyelvoktatás gyakorlata

Téziseim harmadik részében a szakfordítóképzés és a szaknyelvoktatás gyakorlatával kapcsolatban végzett kutatásaimat és azok eredményeit mutatom be. Alapkutatásaimat a következő témákban végeztem: 3.1. a terminológiamenedzsment oktatása (2003c, 2015a, 2015b), 3.2. a terminusfordítási stratégiák és a terminusfordításának indoklása (2016d, 2018c, 2018d, 2018e) és az instrumentális kompetencia fejlesztésére a „think aloud protokollok” egyik fajtájának, a fordítói naplónak a bevezetése és használata a tudatos terminuskezelésben (2013b), 3.3. a definíciók szerepe a terminusok fordításában (2017d), 3.4. a szakmai szövegek regisztere és stílusa fejlesztésének szükségessége (2016e, 2017c), 3.5. új (EMT, PACTE) fordítói kompetenciák a szakfordítóképzésben (2014b, 2019d, 2020j), 3.6. a gépi fordítások hatása a szakfordítóképzés módszertanára (Veresné Valentinyi 2014a, 2020i), 3.7. nyomtatott (Veresné Valentinyi 2002, 2003d) és digitális tananyagok fejlesztése (Veresné Valentinyi et al, 2020h).

4.1. A terminológiamenedzsment oktatása

A szakfordítóképzésben központi szerepe van a terminológiamenedzsment tárgynak, amelynek a szakirányú továbbképzésen történő tömör, de átfogó oktatásához eddig nem állt rendelkezésre tananyag. Tanulmányomban bemutatom az általam összeállított hiánypótló tananyagot (a terminológiamenedzsment definíciója, a gyakorlat hogyan erősíti vagy cáfolja a különféle terminusdefiníciókat (Cabré 1998, 2003, Heltai 2004, Sermann 2013, Fóris 2005, Fischer 2012, Rádai-Kovács, 2009), milyen alakjai lehetnek a terminusnak, mi a fogalom és a definíció jelentősége, milyen szempontok határozzák meg a terminusok fordítását), amelyben terminológiai kutatásaim (Veresné Valentinyi 2003c, 2015a, 2015b) alább ismertetett eredményét is felhasználom.

Kutatási eredményeim a terminusok stílusáról és a szövegben történő elhelyezéséről:

1. A terminusok fordításakor is a relevanciaelmélet a mérvadó, amelynek értelmében a terminusok, főleg a szinonim és poliszém terminusok fordításánál figyelembe vesszük a célnyelvi befogadó nyelvhasználatát és a kommunikációs szituáció más jellemzőit, mint például a domént, a nyelvhasználati helyszínt, stílust és a műfajt. Tesszük ezt azért, mert a terminusoknak is meghatározott stílusértéke (regisztere) van. Például a *Sudden Death Syndrome (SDS or flips)* magyar nyelvi megfelelői az állattenyésztésben (domén) *hirtelen szívhalál (SDS)*, amely az állatgondozók definíciószerű, köznyelvi stílusú nyelvhasználatában *a csirke hirtelen pusztulása*, („Éjszaka sok csirke feldobta a talpát!”), de az orvostudományban (más domén) *csecsemőhalált* is jelenthet. Mivel a példában a szinonim célnyelvi terminusok között doménbeli és stílusbeli (más regiszter) különbség is van, a relevanciaelmélet szerint értelemszerűen azt kell választanunk, amely igazodik a doménhez és az elvárt regiszterhez, hiszen így a terminus megértése kisebb mentális erőfeszítést kíván majd a befogadótól (lásd: a csirkeállomány gondozóinak nyelvhasználat), mert megfelel a befogadó regiszterrel szemben támasztott elvárásainak, illetve ellenkező esetben akár félrefordítást is eredményezhet. Szintén a relevanciaelmélet szerint járunk el a *short rotation forestry (SRF)* és a *short rotation coppice (SRC)* fordításánál, amelyek egyébként forrásnyelvi szinonimák, az erdészek a hétköznapi szakmai beszélgetésekben, előadásokban a célnyelvi *rövid vágásfordulóju ültetvényt* használják, szemben a jogszabályban szereplő *hengeres fás szárú energetikai ültetvény*, illetve a *sarjaztatásos fás szárú energetikai ültetvény* szakkifejezésekkel. Ez tehát azt jelenti, hogy a műfaj is meghatározó abban, hogy a terminus melyik alakját használjuk. A relevanciaelmélet szerint döntünk akkor is, ha a terminus magyar változata(i) és a szinonim idegenszó közül választunk: a szakma általában az idegenszót használja, ezt várja el. Például a növényvédelemben a *DNA-sequence* gyakrabban használt magyar megfelelője a *DNS-szekvencia*, nem pedig a magyaros *DNS-sorozat*.

2. Kutatási eredményeim rámutattak arra, hogy a szövegben a forrásnyelvi és a célnyelvi terminusok elhelyezését és sorrendjét szintén a relevanciaelmélet határozza meg. A célnyelvet nem értő, nem szakember olvasó esetében felesleges a forrásnyelvi terminus feltüntetése, hiszen az információértéttel nem bír a befogadó számára, ilyenkor elegendő csak a célnyelvi terminus megadása. Ha viszont a feltételezett célközönség a forrásnyelvet beszélő szakember, ráadásul a szakmájában (doménben) a forrásnyelvi alakot használják, csak azt szerepeltessük a szövegben, esetleg egy rövid magyarázó betoldással (táblázat). A terminusok fordítási stratégiái kontinuumot alkotnak, aszerint, hogy laikus vagy szakember a célnyelvi befogadó.

9. sz. táblázat: A forrásnyelvi és célnyelvi terminusok szerepeltetés és sorrendje a szövegben a relevanciaelmélet alapján

A FNY-i és a CNY-i terminusok a szövegben	A célnyelvi olvasó
<i>A szakma a forrásnyelvi alakot, többnyire a betűszót használja, a közismert betűszó áll elől, majd zárójelben a terminus forrásnyelvi alakja van megadva magyarázó betoldással, de a célnyelvi alak hiányzik.</i>	szakember
„A fentiek miatt szinte az idővel versenyfutásban aktiválták az SD2 (Sample and Distribution Device) berendezést is, amely mintát vett a felszín alatt 25 cm-es mélységből.” Forrás: http://www.ma.hu/tudomany/231275/Baj_van_az_ustokoson_a_Philae_hajnalban_elhallgatott Letöltve: 2014. november 15.	
<i>A terminus célnyelvi értelmező fordítása áll elől, utána zárójelben a forrásnyelvi teljes alak van megadva, majd ezt követi a forrásnyelvi betűszó, neologizmusnak tekinthető terminus esetén.</i>	nem szakember és szakember
„Sikeresen megtörtént a felszín hőmérsékletének és a talaj mechanikai tulajdonságainak mérésére alkalmas berendezést (Multi-Purpose Sensors for Surface and Subsurface Science, MUPUS) és az üstökös mag felszíni anyagának összetételét elemző alfarészecske- és röntgenspektrométert (Alpha Proton X-ray Spectrometer, APXS) tartalmazó karok kieresztése is.” Forrás: http://www.ma.hu/tudomany/231275/Baj_van_az_ustokoson_a_Philae_hajnalban_elhallgatott letöltve: 2014. november 15.	
<i>Csak a terminus célnyelvi alakja szerepel a szövegben, a forrásnyelvi alak szerepeltetése a relevancia-elmélet értelmében szükségtelen. Az újság címénél magyarázó betoldást használtak.</i>	nem szakember
„Már korábban is beszámoltunk a Csurjumov-Geraszimenko üstökös szel és a Philae leszállóegységgel kapcsolatos hírekről, a Rosetta-programban részt vevő kutatócsoportok pedig most hét tanulmányt tettek közzé a <i>Science</i> című tudományos lap legújabb számában.” Forrás: www.index.hu letöltve: 2015. július 30.	

4.2. A terminusfordítási stratégiák (2016d, 2018c, 2018d, 2018e) és az instrumentális kompetencia fejlesztésére a „think aloud protokollok” egyik fajtájának, a fordítói naplónak a bevezetése és használata a tudatos terminuskezelésben (2013b).

A kutatás módszerei és a vizsgált populáció

Kutatásunk során a 2009 és 2017 között a SZIE szakfordító szakirányú továbbképzésen végzett 46 angol és német szakfordító hallgató idegen nyelvről magyarra fordított képesítőfordításából készített, különböző szakterületeket (erdészet, orvostudomány, közgazdaságtan, mezőgazdaság, pszichológia, környezetvédelem stb.) felölelő terminuslistákból összesen 580 terminus fordítási stratégiáit és azok indoklását elemeztem.

4.2.1. Kutatási eredményeim a terminusfordítási stratégiákról:

Kutatási eredményeim a következők:

1. Egységes rendszerbe foglaltam a terminusfordítási stratégiákat, és bevezettem két új fogalmat: a *makrostratégiai és mikrostratégiai terminusfordítási műveletek*. A makrostratégiai terminusfordításnál a terminus alakjába, megnevezésébe nagymértékű a beavatkozás (változtatás), míg a mikrostratégiai terminusfordításnál csak minimális a beavatkozás (táblázat).

9.sz. táblázat: Mikrostratégiai és makrostratégiai terminusfordítási műveletek

Makrostratégiai terminusfordítási műveletek	Mikrostratégiai terminusfordítási műveletek
teljes átalakítás, azaz lexikai behelyettesítés <i>multitasking (oktatás) - figyelemmegosztás (eredetileg számítástechnikai terminus, amely arra vonatkozik, amikor a számítógépek több feladatot végeznek egyidejűleg)</i>	átvétel, idegenes alak használata: a forrásnyelvi megnevezés változtatás nélkül vagy kiejtés szerinti írásmóddal kerül át a célnyelvbe, pl. <i>Broiler – brojler, gamifikáció, hypertext, checklist,</i>
definíciószerű körülírás főleg neologizmus vagy reália esetén, mivel még nincsen kialakult célnyelvi terminológia vagy a célkultúrában nem létezik a jeltárgy <i>mutational meltdown - káros mutációk véletlenszerű felhalmozódása</i>	a tükörfordítás <i>engineer species - mérnökfaj indicator species – indikátorfaj</i>
lexikai csere, átalakítás <i>snowpack - hósapka</i>	kismértékű magyarázó/ értelmező betoldás <i>SUV (sport utility vehicle) – sportcélú haszongépjármű, knowing field mindentudó mező</i>
összevonás: <i>zoonotic diseases</i> → <i>zoonózis</i>	kihagyás redundáns terminus esetében: <i>obsessive compulsive disorder</i> → <i>kényszerbetegség</i>
konkretizálás: <i>blossom eating bat</i> → <i>nektárevő denevér</i>	
általánosítás: <i>net ecosystem CO₂ exchange</i> → <i>nettó ökoszisztéma gázcsere</i>	
betűszók fordítása	

2. A szakfordító hallgatók a terminusok több, mint kétharmadánál (65%) előnyben részesítették a mikrostratégiai terminusfordítási műveleteket, azaz nem végeztek nagyfokú (formai) változtatást a célnyelvi terminuson.
3. A terminusok mintegy egyharmada (27%) tükörfordítás.
4. A makrostratégiai átváltási műveletek közül a leggyakrabban a magyarázó, definíciószerű körülírást (9%), vagy a lexikai cserét, illetve a teljes átalakítást (7%) használták a kezdő szakfordítók.
5. A többi terminusfordítási művelet (konkretizálás, általánosítás, kihagyás, neologizmus megalkotása, összevonás) gyakorisága (1% vagy 1% alatti) messze elmarad a többi terminusfordítási művelet gyakoriságától.
6. A vizsgált kétnyelvű korpuszban a magyaros (29%) és az idegenes alakok (38%) használati gyakorisága közötti különbség nem szignifikáns. A szaknyelv a terminusok egyharmadánál (33%) az idegenes és a magyaros alakokat egyaránt használja szinonimaként.
7. Az elvárásainkkal szemben az adathalmazunkban (580 terminus) viszonylag kevés betűszó szerepelt (a vizsgált terminusok kevesebb, mint negyedénél, kb. 20%-ánál).
8. A fordításnál a betűszók kétharmadánál a magyar szövegben a forrásnyelvi (angol) betűszót használták, többnyire a teljes magyar alak feltüntetésével.
9. A fordításnál a betűszók egyharmadánál a magyar szövegben a magyar betűszót használták, többnyire a teljes magyar alak nélkül.

4.2.2. A terminusfordításának indoklása (2016d, 2018c, 2018d) és az instrumentális kompetencia fejlesztésére a „think aloud protokollok” egyik fajtájának, a fordítói naplónak a bevezetése és használata a tudatos terminuskezelésben (2013b).

A szakfordításokhoz a szakfordító hallgatók *fordítói naplót* készítenek, amelyekben indokolják terminusfordítási stratégiájukat. Kutatásomban 46 képesítőfordításhoz (920 000 betűhely nagyságú korpusz) készített hallgatói indoklásokat vizsgáltam és manuálisan összesítettem, majd a következő általános megállapításokat tettem a szakfordító hallgatók terminusfordítási stratégiáinak indoklásairól.

Kutatási eredmények, megállapítások a fordítási napló alapján a terminusok indoklásának és a terminusok tudatos fordításának témájában:

1. A terminusok fordításához fűzött indoklással fejleszhető a hallgató terminusfordítási kompetenciája és tudatossága.
2. A leggyakrabban (95%) a terminus definíciója (ekvivalenciaviszonyok), a szövegkörnyezet és a párhuzamos szövegek (80%) alapján hozták meg fordítói döntésüket.
3. Saját kutatás, szakmai konzulens, szakmai háttértudásuk alapján 60%-ban hozták meg fordítói döntéseiket. Ez azt bizonyítja, hogy a szakszövegek fordításánál a szakmai háttérismeret nagyon nagy előnyt jelent.
4. A terminusok csupán 50%-nál használtak online vagy nyomtatott szótárat, azaz fordítói döntéseiket elsősorban nem a szakszótárak alapján hozták meg.
5. Örvendetes, hogy használnak online, szakmai fórumokat (5%), ahol a fordítói közösség konszenzusa alapján döntenek az adott terminus fordításáról. A hallgatókat buzdítani kell az online szakmai fórumok használatára.
6. Az indoklások alapján megállapítható, hogy a szakfordító jelöltek a fordítást többtényezős kommunikációs szituációnak tekintik, és fordítói döntéseik meghozatalában figyelembe veszik ezeket a tényezőket (célközönség, műfaj, stílus, regiszter, terminusok diakrón változása, fogalmi háló, helyesírás (mozgószabály) stb.)
7. Kutatási eredményeink szerint a fordítási napló jobban fejleszti a tudatos terminológiafordítást, mint a szakmai szószeret összeállítása. Alkalmazásával javul a hallgató problémafelismerő és problémamegoldó képessége, érvelése, amely pályája során a megbízóval folytatott kommunikációban lehet fontos kompetencia. Ezen kívül pontos és alapos kutatómunkára (instrumentális kompetencia) ösztönöz és megtanít arra, hogyan dokumentáljuk a fordításhoz szükséges kutatási eredményeinket. Emellett a Fordítói napló kiegészítheti a szakfordítások értékelését.

10.sz. táblázat: A fordítási napló és a szakmai szószeret összehasonlítása

Szakmai szószeret	Fordítói végjegyzet
A fordítói gondolkodás produktumának a bemutatása	A fordítói gondolkodás folyamatának a bemutatása
Terminusok bemutatása	A terminusok kutatási, értékelési és kiválasztási folyamatának, valamint a kritikus gondolkodás bemutatása
Források kutatása	Források kutatása
(Objektív) Szakmai tényfeltárás: (terminuskutatás) eredményének a bemutatása	Fordítói (néha szubjektív) döntés folyamatának bemutatása
Nincs terminus-választás	Van terminus-választás
Nincs indoklás a terminus kiválasztására	Indoklás a terminus kiválasztására
Nem ad képet a jelölt kutatási kompetenciájáról	Teljesebb képet ad a jelölt fordítói, instrumentális, kutatási, problémamegoldó kompetenciájáról
Nem történik fordítói gondolkodás, szakmai tudatosság-fejlesztés	Fordítói gondolkodás, szakmai tudatosság fejlesztése, bemutatása

4.3.A definíciók szerepe a terminusok fordításában (2017d)

A terminológiamenedzsment oktatásban nagy szerepet kapnak a definíciók, melynek használatát szakfordító hallgatók képesítőfordításában kutattam.

Kutatási eredményeim a következők:

1. A hallgatók számára nehézséget okoz a példamondat (kontextus) és a definíció megkülönböztetése.
2. A definíciók alapján határozzák meg a FNY-i és a CNY-i terminusjelöltek közötti ekvivalenciaviszonyt. Példa az ekvivalenciaszintjének meghatározása táblázatos formában:

	1. jegy	2. jegy	3. jegy	4. jegy	ekvivalencia szintje
FNY-i terminus	+	+	+	+	
CNY-i terminus	+	+	+	-	75%
CNY-i terminus	+	+	-	-	50%
CNY-i terminus	+	-	-	-	25%

3. Sokszor nem állnak rendelkezésre definíciók (pl. szabványok, szakmai szótárak), a hallgatónak kell a definíciót megalkotni szakmai háttérismeretei alapján.
4. A definíció fajtái közül a képzőfordításokban használt definíciók: klasszikus tartalmi definíció, a terjedelmi definíció, definíció parafrázisokkal, magyarázattal, a szintetikus definíció, a vegyes vagy hibrid definíció, az osztenzív definíció (képlet, kép), melyek közül az osztenzív definíciót használják a leggyakrabban a terminusok fordításában.
5. A definíciók kiválasztásában is a relevanciaelmélet ad támpontot: a definíció kiválasztásánál figyelembe veszik a műfajt, a szakterületet és a célközönséget is (pl. a jármű jogi vagy mérnöki definíciója, az Algopyrin definíciója gyógyszerkönyvben vagy a webbeteg honlapon eltér, a fogalom más tulajdonságát emelik ki és eltér a szakszavak és a köznyelvi szavak aránya).

4.4. A szakmai szövegek regisztere és stílusa fejlesztésének szükségessége (2016e, 2017c, 2020j)

Kutatásom során összehasonlítottam a nyelvvizsgálók, a professzionális szakfordítók és a kezdő szakfordítók által elkövetett hibatípusokat, és levontam a tanulságokat a szakfordítóképzés és a szaknyelvtanítás számára. A vizsgálat szempontjai a lektorálási paraméterek: szórend, ekvivalencia (tartalom), helyesírás, stílus, szerkesztés és terminológia; és a lektorálási műveletek: átrendezés, beszúrás, csere, széljegyzet (Horváth 2011).

A vizsgált korpuszok

Kutatásom során a Szent István Egyetem Zöld Út Nyelvvizsgaközpontjában a középfokú, gazdasági nyelvvizsga fordítási feladatának teljesítése céljából elkészített öt vizsgafordítást (kb. 1200 betűhely/szöveg) vizsgáltam, és hasonlítottam össze a SZIE nappali szakfordító szakán tanuló öt elsős szakfordító tanfordításával (kb. 2 000 betűhely/szöveg) és öt frissen végzett szakfordító hallgató képzőfordításával (kb. 20 000 betűhely/szöveg), valamint Horváth (2011) professzionális fordítók lektorált fordításával végzett kutatási eredményeivel.

Első kutatási kérdésem

1. Melyek a leggyakoribb lektorálási paraméterek (Horváth 2011) (azaz hibák) a vizsgált korpuszokban?

11.sz.táblázat. A korpuszokban azonosítható lektorálási paraméterek neve és meghatározása (Horváth 2011: 154)

Név	Meghatározás
ekvivalencia	a fordítás megfeleltetése a forrásnyelvi szöveg jelentésének
helyesírás	a fordítás megfeleltetése a célnyelv helyesírási szabályainak
stílus	a fordítás megfeleltetése a célnyelv stilisztikai és nyelvhelyességi szabályainak
szerkesztés	a fordítás megfeleltetése a megrendelő vagy a fordítóiroda által meghatározott szerkesztési szabályoknak
szórend	a fordítás megfeleltetése a célnyelv szórendi szabályainak
terminológia	a fordítás megfeleltetése a célnyelvi terminológiának

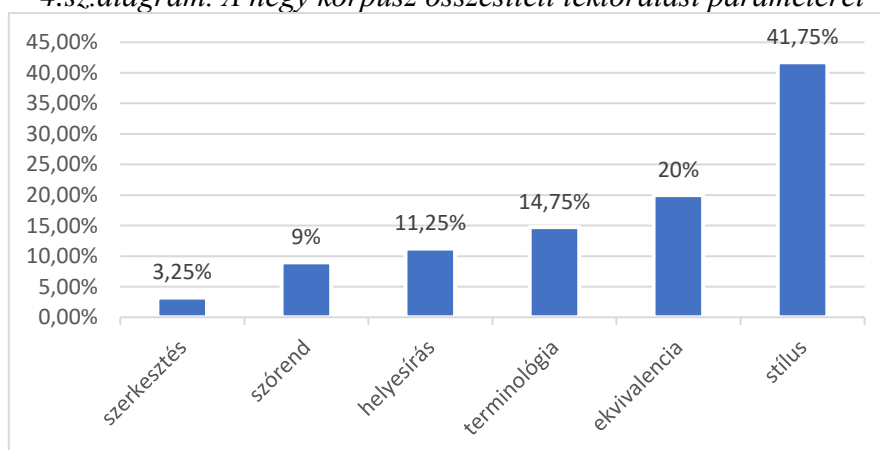
Az első kutatási kérdés eredményei

Kutatásom eredményeit diagramokon mutatom be.

3.sz.diagram. Professzionális szakfordítók és szakfordító-hallgatók szakfordításainak lektorálási paraméterei

4.sz.diagram. A négy korpusz összesített lektorálási paraméterei

A kutatási eredmények összefoglalása

1. A lektori paraméterek tekintetében a négy korpuszon végzett kutatás összesített eredménye alapján megállapítható, hogy a legtöbb hiba a helytelen stílus megválasztásából ered (41,75%). A megfelelő szaknyelvi stílus és regiszter jelenti tehát a legnagyobb nehézséget minden fordító és nyelvtanuló számára, erre a

képzésben nagyobb hangsúlyt kell fektetnünk. A szakfordítóképzésben a szakfordítás óra mellett a szaknyelvi óra keretében történhet ennek a kompetenciának a fejlesztése.

- Kezdő szakfordítók esetében a helyesírás fejlesztése is fontos feladat.

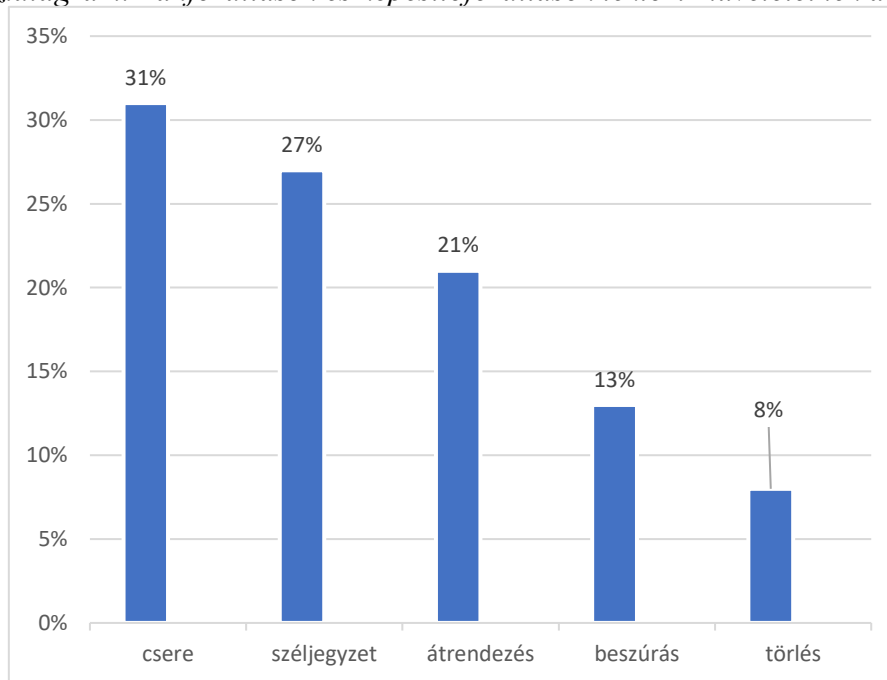
A második kutatási kérdés eredményei

2. Milyen lektori műveletet (Horváth 2011) végeztek a leggyakrabban az egyes korpuszokban a lektorok?

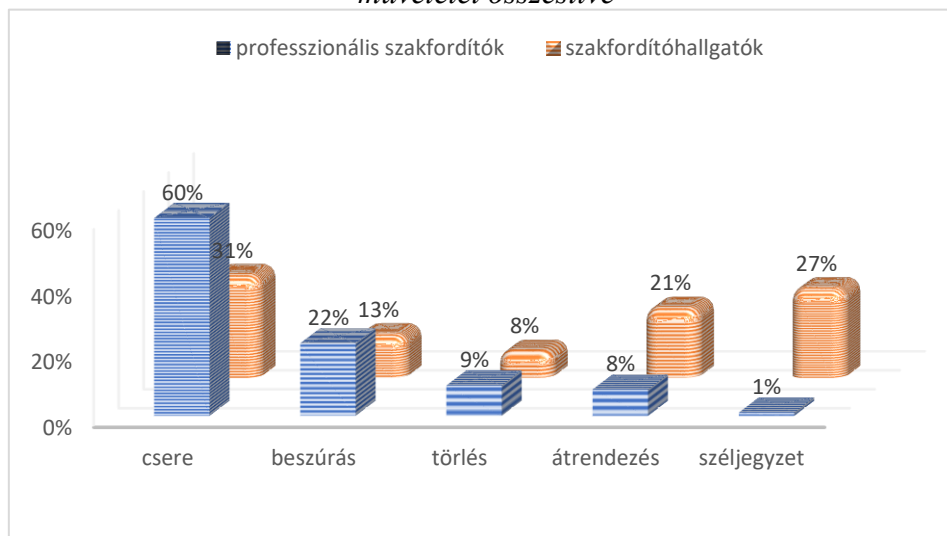
12.sz.táblázat. A korpuszokban azonosítható lektorálási műveletek neve és meghatározása (Horváth 2011: 155)

Név	Meghatározás
átrendezés	fordítás szórendjének megváltoztatása
beszúrás	fordítás bővítése új elemmel
csere	fordítási elem helyettesítése
széljegyzet	fordítási utasítás vagy magyarázat a fordítás margójára
törlés	fordítási elem megszüntetése

5.sz.diagram. Tanfordítások és képesítőfordítások lektori műveleteinek átlaga

6.sz.diagram. A professzionális fordítások és a szakfordító-hallgatók szakfordításainak lektori műveletei összesítve

Kutatási eredményeim:

1. A lektori műveletek tekintetében a csere (stílus, szóhasználat, terminus) a leggyakoribb lektori művelet, amely alátámasztja a fenti kutatás eredményét.
2. A gyakorlott fordítóknál több a beszúrás és kevesebb a törlés („túl szűkszavúak”, nem magyaráznak és explicitálnak sokat, gazdaságosságra törekszenek).
3. Az átrendezés (szórend, mondatfókusz) elsősorban a szakfordító-hallgatók szakfordításaiban mutat nagy hibaszázalékot, valamint a helyesírás (egybeírás, mozgószabály).

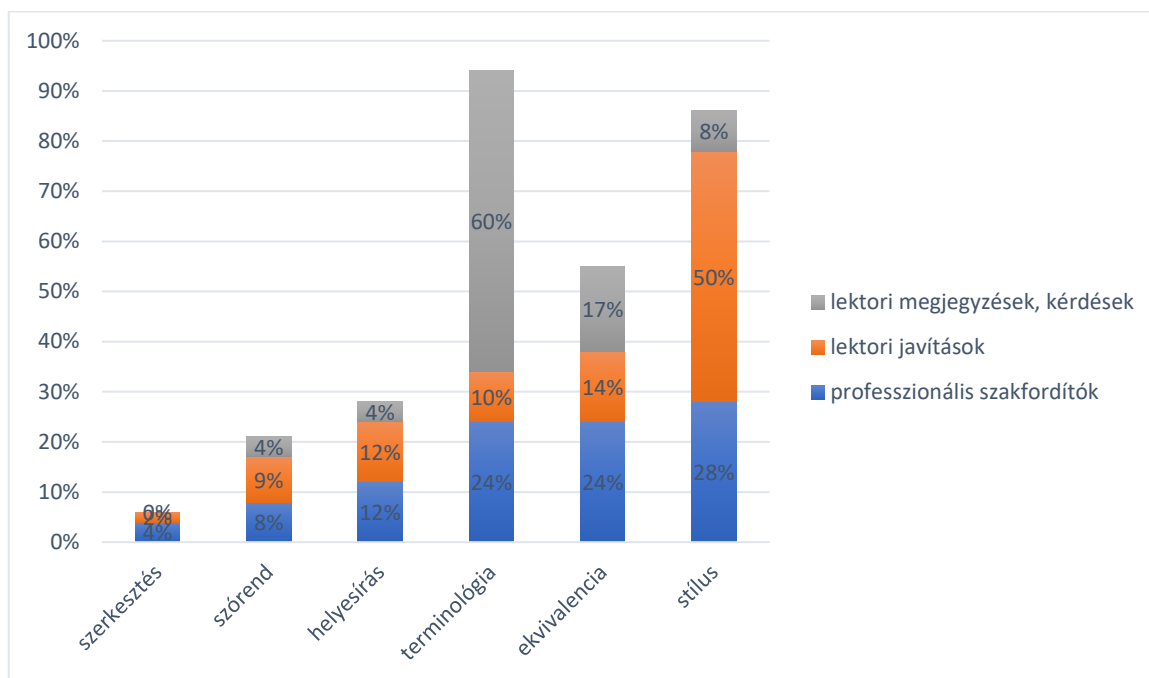
Harmadik kutatás (2020j)

3.Harmadik kutatásunk során a képesítőfordítások külső bírálóink kérdéseit (összesen 47) illetve értékelő megjegyzéseit vizsgáltuk 20 értékelési lapon.

Kutatási eredményeim:

1. Szakmai bírálóink a harmadik kutatás szerint a legtöbb kritikai megjegyzést és kérdést a terminusokra (60%), a szakmai nyelvhasználatra (stílusra) és a szakmai tartalom visszaadására (ekvivalencia) tették.
2. A három kutatás (7.sz. diagramm) összehasonlítása alapján megállapítható, hogy a megfelelő terminushasználat, a nyelvhasználat (stílus, regiszter) és a szakmai tartalom a szakfordítás megfelelőségének legfontosabb sarokpontjai a lektorok számára.

7.sz.diagram. Professzionális szakfordítók és szakfordító-hallgatók szakfordításainak lektorálási paraméterei összesítve

4.5. Az EMT fordítói kompetenciák a szakfordítóképzésben (2014b, 2019d, 2019e, 2020j)
Kutatásomban az EMT¹ kompetenciaelvárásai alapján rámutatok arra, hogy a jelenleg folyó szakfordító szakirányú továbbképzésen mely szakfordítói kompetenciákat fejlesztjük, és javaslatot teszek a hiányzó kompetenciák fejlesztésére.

Kutatási eredmények:

Az EMT-kompetenciák közül az alábbi szakfordítói kompetenciákat nem fejlesztjük a szakfordító szakirányú továbbképzése:

13.sz.táblázat: EMT-kompetenciák, melyeket nem fejlesztünk a SZIE-n

Fordítási kompetencia (stratégiai, módszertani és tematikus kompetencia)
fordítási kompetencia több forrásnyelvről több célnyelv(ek)re
előszerkesztési kompetencia a gépi fordításhoz
utószerkesztési kompetencia a géppel fordított szövegek esetén (bevezetés alatt)
minőségellenőrzési stratégiák végrehajtási kompetenciája, a megfelelő eszközök és technikák ismerete és használata
videó és multimédiás fájlok fordítása, webtechnológiák kezelése
levéls és új IT applikációk használata, beleértve az irodai szoftverek teljes skáláját
Személyes és interperszonális kompetenciák
a közösségi média felelősségteljes használata szakmai célokra
alkalmazkodás az intézményi és fizikai ergonómiához
Szolgáltatási kompetenciák
az új ügyfelek felkutatására a megfelelő marketing stratégiák alkalmazása
a szerződésekhez, a jogokhoz, és köteleességekhez, a nyelvi iparági specifikációhoz, a tender specifikációkhoz való hozzáférés módjának és lehetőségének kompetenciája
a nyelvi szolgáltatás irányadó rendelkezéseinek ismerete
a nyelvi szolgáltatás és politikák, irányelvek elemzése és kritikai értékelése után jobbitó javaslatok tételére való képesség

¹ **Internetes letöltés**

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/emt_competence_fw_k_2017_en_web.pdf

Konklúzió

A kutatásom és az EMT-kompetenciaelemzés alapján a szakfordító szakirányú továbbképzésünkre vonatkozóan a következő konklúziók vonhatók le.

1. A nyelvi és kulturális kompetencia oktatása, a fordítástámogató eszközök használata, a transzkulturális és szociolingvisztikai tudatosság kialakítása elvárás az EMT-kompetenciamodellben. Ezeknek az elvárásoknak – hagyományosan – megfelel a képzésünk, tehát fejlesztjük ezeket a szakfordítói kompetenciákat.
2. A személyes és interperszonális kompetencia, a fordítási (stratégiai és tematikus kompetencia) és a szolgáltatási kompetencia egyes alkompetenciáinak oktatása hiányos a képzésünkben. Ezek többsége az új technológiákhoz (gépi fordítás előszerkesztése), a közösségi médiához és a jogszabályi, minőségbiztosítási, politikai háttérismeretekhez kapcsolódik.
3. Időbeni, pénzügyi és személyi (oktató hiány) korlátok miatt feltételezzük, hogy a honi szakfordító szakirányú továbbképzések egyike sem tudja felvállalni az összes kompetencia oktatását. Megoldás lehet olyan szakfordító szakirányú továbbképzések indítása, amelyek az egyes kompetenciacsoportokra specializálódnak, például az ELTE új szakirányú továbbképzései (nyelvi mérnök, audiovizuális fordító, feliratozó). A gyakornoki programok, a tematikus miniworkshopok, a konferenciák, a továbbképzések, a fordítói piac és az oktatás még szorosabb együttműködése (pl. vendégoktatók meghívása) szintén a hiányzó kompetenciák pótlását segítheti. Mind ehhez elengedhetetlen a képző intézmények és a szakfordítói piac szoros együttműködése, a szakfordítóképzések specializálódása, a feladatok megosztása.

4.6.A gépi fordítások hatása a szakfordítóképzés módszertanára (Veresné Valentinyi 2014a, 2020i)

Kutatásom során a gépi fordítás kihívásaira kerestem a választ, és arra, hogyan lehet beépíteni az utószerkesztést és a gépi fordítást a szakfordítóképzésbe. Heltai (2014) a szakfordítás szövegértési és szövegproduktív szakaszaiban szükséges kompetenciákat hasonlítja össze a humán és a gépi fordítás esetében, ez a módszertant alkalmaztuk kutatásunk során.

Kutatási korpusz

A szakfordító hallgatók számítógéppel támogatott eszközzel (CAT) fordították a képesítőfordításukat és a saját fordításuk mellé csatolniuk kellett a géppel fordított szöveget, és a gépi fordítást véleményezniük kellett. 9 végzős szakfordító hallgató képesítőfordítását tekintettem párhuzamos kutatási korpusznak, amely 810 000 betűhely nagyságú (forrásnyelvi szöveg, célnyelvi szöveg és a géppel fordított szöveg összesen).

14.sz. táblázat: Példa a képesítőfordítások formai elvárásaira

szegmens	forrásnyelvi szöveg	célnyelvi szöveg (hallgatói fordítás)	gépi fordítás (Google)	lektori vélemény a gépi fordításról
147	Farmyard manure annually	Éves istállótrágya kijuttatás	Tanyasi trágya évente	A gépi fordítás nagyon tapad a FNY-i szöveg szörendjéhez, tükörfordítás

Módszerek

A párhuzamos korpuszt átnéztem és manuálisan összegyűjtöttem a géppel fordított mondatok tipikusan rossz és jó fordításait. A tendenciák beazonosításakor Heltai (2014) fent bemutatott szempontjaiból indultunk ki, azokat egészítettük ki.

Eredmények

Kutatásunk során a következő eredményeket kaptuk:

1. A gép a legtöbb hibát a terminusok fordításánál követte el.
2. A gépnek nincsen stratégiai kompetenciája a terminusok fordításakor, többnyire tükörfordítást készít.
3. A gépnek nincsenek kontrasztív nyelvészeti ismeretei, ezért többnyire szintaktikai tükörfordítást készít, pl. a fordított mondatok szórendje a forrásnyelvi mondatok szórendjét követi.
4. A gépnek nincsen diskurzuskompetenciája, nem ismeri a műfaji elvárásokat, a szakmai regisztert és a stílust.
5. Egyet értünk Heltai (2014) alapmegállapításával, miszerint a gép „autista”, tehát valójában nem veszi figyelembe a fordítás mint kommunikációs aktus legtöbb jellemzőjét.

16.sz.táblázat: Általános megállapítások és észrevételek a gépi szakfordításról

Tartalmi, szakmai megállapítások
A gépnek nincs szakmai háttértudása, hogy ki tudja fejteni, esetleg adaptálni, kihagyni a tartalmat, ha szükséges: a gép tükörfordítást, szó szerinti fordítást készít
Szintaktikai megállapítások
A mondatrészek sorrendje a FNY-i szórendet követi, ami sokszor magyartalan, rosszul fordított, összefüggéstelen mondatokat eredményez.
A gép nem tudja explicitálni a kohéziós elemeket.
Kihagy részeket a fordítás során.
Nem boldogul a többszörösen összetett mondatokkal, rossz helyen tagolja a mondatot, feltehetően azért, mert nem tudja értelmezni az összetett szó szerkezetet, rosszul szegmentál.
Nem javítja és nem veszi észre a hibákat: a hibás forrásnyelvi mondatok „nem szűnnek szemet” a gépi fordítónak, így ezeket nem javítja, és a figyelmet sem hívja fel a hibákra.
Műfaji megállapítások
A műfaji elvárásokat nem tartja szem előtt, pl. a tudományos cikkben a t.sz. 1. szem. használjuk
Regiszter, stílusbeli megállapítások
Nem ismeri a nyelvhasználatra jellemző stílust, regisztert.
Nem képes grammatikai átváltási műveletekre műveletekre, pl a címhez nem told be a névelőt, ha a szövegben rengeteg a határozói és főnévi igeneves szerkezet, a fordítóprogram ezeket nem „igésíti”.
Előfordul, hogy nem egyeztetni az igét és a főnevet (egyes szám/többes szám), a ragokat, végződéseket nem mindig használja jól és gyakran rosszak a birtokos szerkezetek.
Nem mindig ismeri fel a szófajokat sem.
Nem mindig jó a helyesírása, illetve nem következetes.
Szakszavak és köznyelvi szavak felcserélése jellemző.
Többjelentésű szavak esetében nem jól dönt
Terminológiai megállapítások
Nem ismeri a szakszavakat, főleg a neologizmusokat.
Tükörfordítást készít, nem használja a terminusfordítási átváltási műveleteket (pl. lexikai csere, terminusok magyarázó, definíciószerű fordítása)
Nem fordítja következetesen a szakszavakat, hol így, hol úgy fordít.
Többjelentésű szakszavakat, kifejezéseket nem tud értelmezni, fordítani.
Nem ismeri a szakmai kollokációkat, kifejezéseket.
Jellemzően idegenítő fordítással (idegenes alakokkal) fordítja a szakszavakat.
Nem kezeli jól a betűszókat, nem oldja fel a betűszókat
Reáliák fordítására vonatkozó megállapítások
A reáliákat nem mindig tudja kezelni, pl szakmai intézménynevek fordítása
Lokalizációs megállapítások: nincsenek kontrasztív ismeretei
A mértékegységeket nem tudja kezelni, átváltani

6. A gépi fordítást mindezek ellenére lehetőségnek tartom a szakfordítóképzésben is, mivel a helytelen és a helyes géppel fordított mondatok a pedagógiai gyakorlatok széles skáláját kínálja. Ezért Heltai (2014) javaslatait kiegészítve összeállítottam egy olyan pedagógiai

feladatsort, amelyekkel a gépi fordítás a következő szakfordítói területek és kompetenciák fejlesztésére használható:

- *Fordításelmélet* oktatására, megbeszélésére és szemléltetésére induktív módon, különösen a szakfordítói kompetenciákra (Heltai, 2014), a fordítási utasítás szerepére, ezen belül az adott célnak és a felhasználói elvárásoknak megfelelő relevancia alapú fordítás fontosságának tudatosítására.
- *Szakfordítás órán* a géppel fordított szövegek kritikai elemzésére, utószerkesztés gyakorlására. A gépi fordítások utószerkesztésével fejleszthető a hallgatók célnyelvi szövegprodukcója, a gördülékeny, magyaros, jól olvasható szöveg megalkotása, a tematikus progresszió érvényesítése, a mondatfókusz visszaadása (SOV, SVO tudatosítása), a mondatok értelmi szegmentálása, tükörfordítás felismerése és kerülése, a szövegkohéziós eszközök használata, a grammatika átváltási műveletek használata (pl. a határozói igeneveket alakítsák át igei szerkezetté, a passzív szerkezeteket alakítsák át aktív szerkezetté). Jó pedagógiai eszköz a helyesírás és a nyelvhelyesség tanítására.
- *Lektorálásra*: Hasznos lehet a géppel fordított szövegek javíttatása, utószerkesztése a lektori kompetencia fejlesztésében is (Heltai 2014, Horváth 2011), a minimális lektorálás (éppen érthető szöveg, FIT FOR PURPOSE), valamint a maximális lektorálás (nyomdakész szöveg) tudatosítására, gyakorlására.
- *Terminológiaórán*: A terminusfordítási/reáliafordítási kompetencia fejlesztésére, ezen belül a terminusok felismerésére, a köznyelvi és szaknyelvi szavak megkülönböztetésére, a terminusfordítás stratégiák tudatosítására.
- *Szaknyelvórán*: A szaknyelvi kompetencia fejlesztésére, mivel a gép óriási adatbázissal rendelkezik, használható szótárként a szakmai kollokációk, kötött szakmai kifejezések és a szakszókincs bővítésére. A szaknyelvi stílus és regiszter formalitásának tudatosítására és fejlesztésére.

4.7.Nyomtatott és digitális tananyagok fejlesztése

A szakfordítóképzés szerves része a szaknyelvoktatás, amelynek korszerű oktatásához végeztünk kutatásokat (Veresné Valentinyi 2002, 2003d, Veresné Valentinyi et al 2020h).
Kutatási eredményeink:

Kutatási eredményeink:

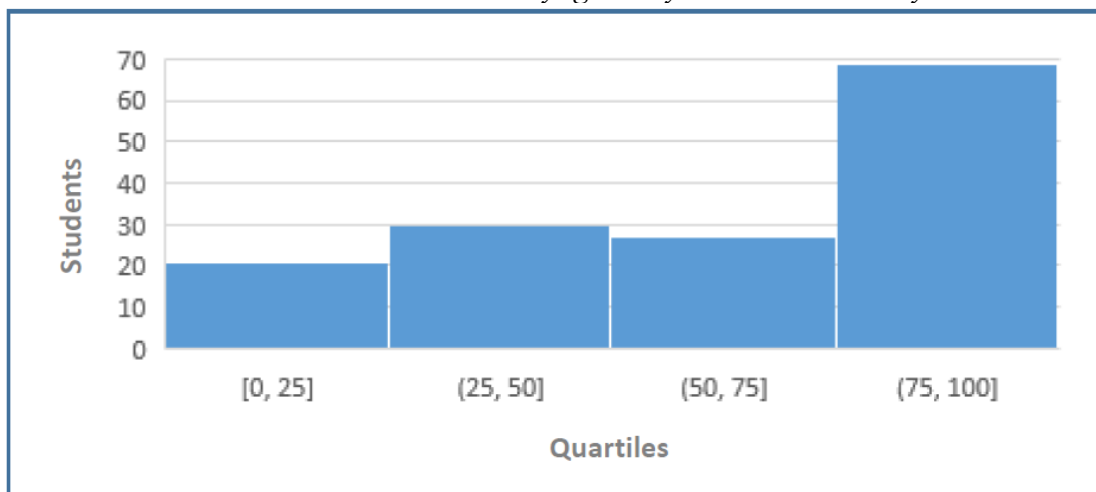
1. A SZIE gépészmérnöki karán tanuló hallgatók számára összeállított tananyag előtt végeztem el műszaki szakszövegek retorikai elemzését (Trimble 1985, Veresné Valentinyi 2002).
2. Megállapítottam (2003d), hogy a forgalomban lévő szaknyelvi könyvek tartalmi, szövegnyelvészeti (tipikus műfajok, retorikiai funkciók), szociolingvisztikai (a hétköznapi szakmai kommunikáció során használt nyelvezet) és pragmatikai (beszédaktusok. pl. ártárgyalás) szempontok alapján nem készítik fel a hallgatókat a valós szakmai kommunikációra.
3. Reprezentatív (197 SZIE-s hallgató bevonásával) kutatásunk során arra kerestük a választ, hogy a hallgatók 1.) milyen digitális eszközön tanulnak, 2.) milyen digitális tananyagot preferálnak, illetve 3.) a nyomtatott vagy a digitális tananyagot részesítik előnyben (Veresné Valentinyi et al 2020h) az elearning során. Megállapítottuk, hogy 1.) a mobilitásuk miatt a laptopot és a mobiltelefont használják tanulási célokra. A digitális oktatás során azonban 2.) a felkészüléshez szívesebben használnak nyomtatott tananyagot szemben az elektronikusan elérhető tananyagokkal: az elektronikusan elérhető tananyagot letöltés után gyakran ki is nyomtatják. Az online térben tartott előadások esetén jobban tudnak tanulni 3.) olyan diákról, amelyeken kevés az információ, csak a legfontosabb információ szerepel, és amelyen sok színes kép,

diagram, ábra stb. van. 4.) Ugyanakkor nagyon igénylik a személyes konzultációk, mert így nem érzik elveszettnek magukat az online térben,

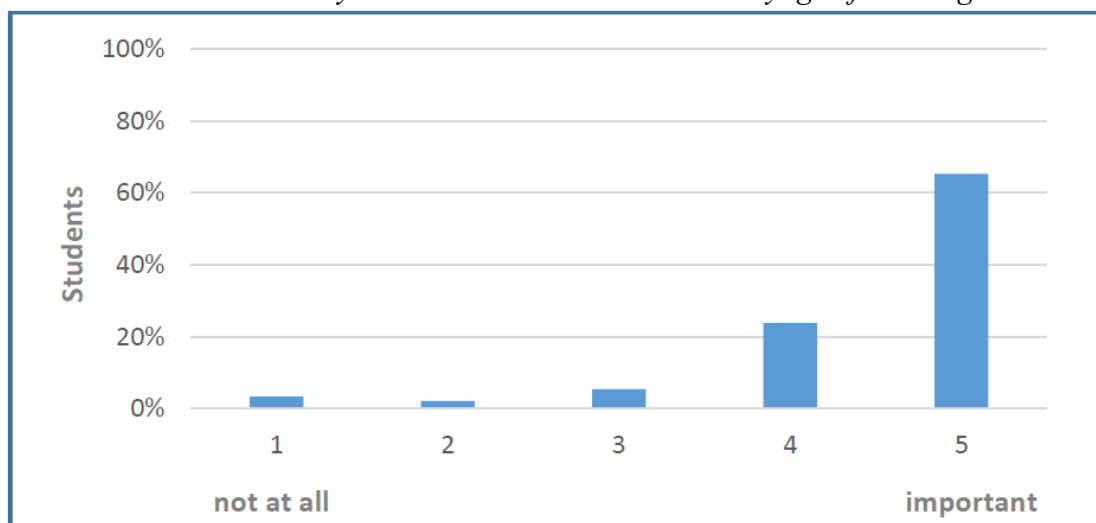
17.sz.táblázat: Hallgatók digitális eszközhasználata

	A) never	B) rarely	C) sometime	D) often	E) usually	F) always	E+F colums
personal computer	58%	11%	4%	5%	13%	10%	22%
laptop	3%	2%	1%	9%	33%	52%	85%
tablet	67%	5%	7%	11%	7%	4%	11%
smart phone	10%	13%	7%	31%	27%	13%	39%
e-book reader	86%	3%	3%	6%	1%	0%	1%

18.sz.táblázat: A letölthető anyagok kinyomtatásának aránya

19.sz.táblázat: Nyomtatóbarát letölthető online anyagok fontossága

20.sz.táblázat: A kivetített diák jellemzőinek fontossága

	1	2	3	4	5
Slides should be colourful, full of pictures and illustrations	25	31	28	37	26
Slides should be detailed, with a lot of information in a slide	46	31	36	24	10
Slides should be uncluttered (not too much information, legible, line by line)	0	5	16	31	95

5.fejezet. A szakfordító hallgatók pályakövetése, a szakfordítói piac és a szaknyelvoktatás felmérése

A szakfordítói piac és a szaknyelvoktatás felmérése fejezetben bemutatom kutatásaimat a 1.) a szakfordítóhallgatók pályakövetéséről (2015d, 2004a) és 2.) a szakfordítói piacról (2004a, 2006c, 2015d), 2.), arról, 3.) hogyan zajlik a felvételi eljárás a fordítóirodák gyakorlatában (2013c), és 4.) arról, hogyan kezelik a multinacionális vállalatok a terminológiai adatbázisokat (2015c), és arról, 5.) hogyan kezelik a fordítóirodák és a multinacionális vállalatok a gépi fordítást, a géppel fordított szövegeket (2014a) és 6.) végül pedig a szaknyelvoktatás hatékonyságáról kapott eredményeimet foglalom össze (2011).

5.1.A szakfordítók pályakövetése

A szakfordító hallgatók pályakövetése fontos információval szolgálhat a szakfordítóképzés számára, ezért folyamatosan kérjük végzett hallgatóink visszacsatolását képzésünk hatékonyságáról és szerkezetéről (Veresné Valentinyi 2004a, Veresné Valentinyi et al 2015d), milyen állásokban helyezkedtek végzős szakfordítóink, illetve hogyan hasznosítják a szakfordítóképzésben megszerzett kompetenciákat. A felmérésekben összesen 130 fő SZIE-n végzett angol, német, orosz és francia szakfordító vett részt.

Kutatási eredményeink (Veresné Valentinyi 2004a, Veresné Valentinyi et al 2015d):

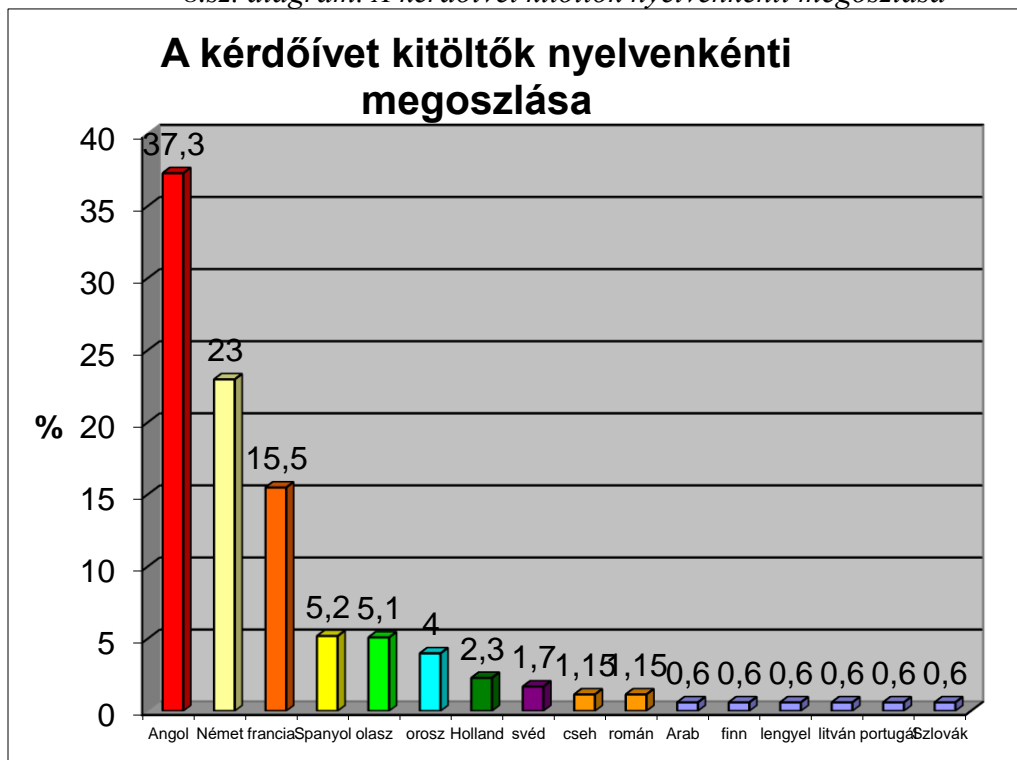
1. A megkérdezettek 67,5%-ának segített az elhelyezkedésben a szakfordítói végzettség. Különösen az angolos szakfordítóknak (78,6%) jelentett kimondott előnyt, de főként a magas szintű nyelvtudás.
2. A megkérdezettek 94,7%-a nyelvigényes munkakörben dolgozik. Ugrásszerűen megnőtt az igény a magas szintű szakmai nyelvtudással rendelkezők iránt.
3. A megkérdezettek csupán 5,4%-a dolgozik főállású fordítóként, főállású tolmácsként egyikünk sem dolgozik (ez nem meglepő, hiszen csak szakfordítói diplomával rendelkeznek). De 78,3% rendszeresen vagy időnként végez fordítói munkát, főleg mellékállásban.
4. A nyelvigényes munkakört betöltők esetében a leggyakrabban gazdasági szövegekkel van dolguk nyelvvél (61,5%). Ennek nyilvánvalóan az az oka, hogy gazdasági szaknyelvre, terminológiára a szakterületétől függetlenül mindenkinek szüksége van. A szakszövegek típusára/műfajára vonatkozó válaszok szerint a leggyakoribb a levelezés (83,3%), jelentések (46,4%) illetve különböző dokumentációk (43,4%) készítése. Ennél ritkábban kell idegen nyelven kiselőadást tartaniuk, illetve összefoglalót készíteniük.
5. Munkájukban leghasznosabb a gazdasági szaknyelv és a kimondottan szakmaspecifikus szaknyelv ismerete.
6. Viszonylag ritkán dolgoznak jogi és pénzügyi szövegekkel
7. A szakfordítói képzés során megszerzett ismeretek közül a leggyakrabban használatosnak és a leghasznosabbnak az idegen nyelvről magyarra fordítást (75,8%) tartják a megkérdezettek, ezt követi a magyarról idegen nyelvre fordítás (60,6%), a levelezés (65,6%), ami egyébként a szaknyelvi órák részét képezi, és maguk a szaknyelvi órák (51,6%), ahol egyúttal a munkanyelvet is elsajátítják. Magas százalékos arányt ért el a tárgyalástechnikai ismeret is (41,9%).
8. Tehát a szakfordítói képzést a többség hasznosítja mindennapi munkája során.
9. **A szakfordítóképzésben nemcsak a szakfordítói kompetenciájuk fejlődött, de más személyes kompetenciájuk (helyesírás, igényes szövegalkotás, utánajárési kompetencia, magabiztosság, stresszkezelés stb. és egyáltalán a saját munkájuk iránti igényesség) is.**

10. Javasolják a tárgyalástechnika és a prezentációs technika mélyebb tanítását, több szóbeli kommunikációt és tolmácsolási gyakorlatot vezetnének be.
11. Javasolják az EU integráció nyelvének oktatását.
12. Jó lenne, ha fordítóirodában szakmai gyakorlaton vehetnének részt.

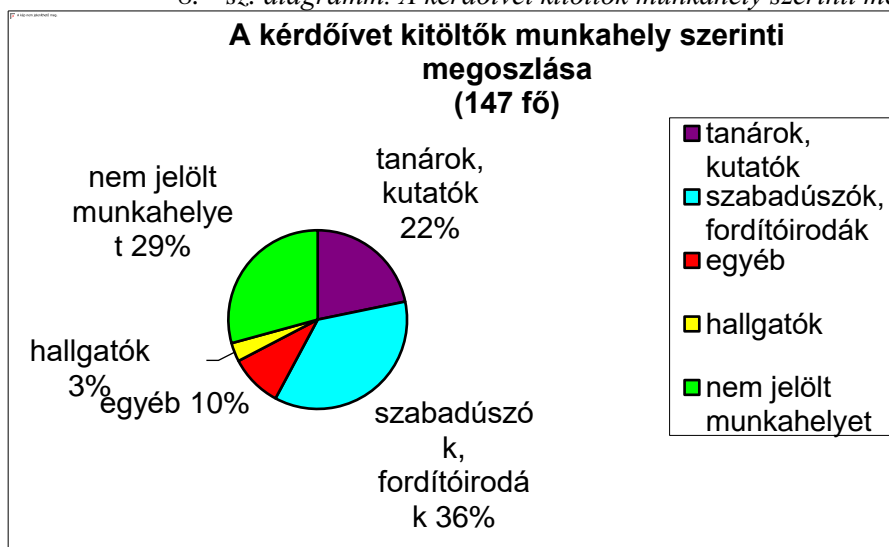
5.2. A szakfordító piac felmérése

Második nagyszabású fordítói piaci kutatásunkba már nem csak a SZIE-n végzett hallgatókat, de a fordítói piac összes szereplőjét bevontuk (Veresné Valentinyi 2006c), és célunk a fordítói piaci főbb tendenciák (fordítási típusok gyakorisága stb.) feltérképezése volt.

8.sz. diagram. A kérdőívet kitöltők nyelvenkénti megoszlása

8. sz. diagramm. A kérdőívet kitöltők munkahely szerinti megoszlása

Kutatási eredmények:

1. A fordítás különböző területeinek gyakorisága:

1. Fordításelmélettel válaszolók 24,5 %-a foglalkozik.
2. Fordítói segédeszközökkel 16,4 % foglalkozik.
3. Fordításkritikával 4,9 % foglalkozik.
4. Fordításpolitikával 3,2 % foglalkozik.
5. A legtöbben szakfordítással foglalkoznak (88,5 %).
6. Második leggyakoribb a konzekutív tolmácsolás (60,65 %) és az általános témájú fordítás (52,45 %).
7. Blattolnia a válaszoló fordítók 44,26 %-nak kell.
8. Hangzó szöveg írásbeli fordításával a válaszolók 11,47 % foglalkozik.
9. Egyéb fordítással kapcsolatos tevékenységet például hoszteszkedés, tömörítés, jegyzetelés, hangalámondás, szinkronizálás, a válaszolók 11,47 %-a végez.
10. A legtöbben szakfordítással foglalkoznak (88,5 %).
11. A szakfordítással foglalkozók közül a többség (66,6 %) többnyire (29,6 % -uk) illetve mindig (37 % -uk) szakszöveget fordít.
12. űfordítással az adott kérdésre válaszolók 48,3 %-a soha nem foglalkozik.
13. Az általános témájú fordítással foglalkozók száma ugyan magas (52,45 %), de nem rendszeresen fordítanak ilyen szöveget: a legtöbb fordító (70,6 %) csak néha fordít általános témájú szöveget, és csak 2,9 % az, aki mindig általános témájú szöveget fordít.
14. A konzekutív tolmácsolással szintén sokan (60,6 %) foglalkoznak, de csak 7 % végez szinte mindig konzekutív tolmácsolást, a többiek néha (24,6 %) illetve általában (17,6 %).
15. Szinkrontolmácsolással 34,42 % foglalkozik, de közülük csak 12,9 % tolmácsol mindig szinkronban, a többiek csak alkalomszerűen.
16. Az adott kérdésre válaszolók nagy része (32,2 %) soha nem tolmácsol szinkronban.
17. Blattolnia a válaszoló fordítók 44,26 %-nak kell, de a többségnek csak néha (68,7 %).
18. Hangzó szöveg írásbeli fordításával a válaszolók 11,47 % foglalkozik, de a többség (33,3 %) ezt is csak ritkán végzi.
19. Fordító- és/vagy tolmáccsánként 19 fő dolgozik, ebből 19 fő (100%) gyakorló fordítóként és/vagy tolmácsként is dolgozik. Tehát a fordító- és tolmácsképzésben részt vevő tanárok vagyis a képzés napi kapcsolatban van a gyakorlattal.
20. Megállapítható tehát, hogy a piacon nagyobb az igény a fordításra, mint a tolmácsolásra. De a többség fordít is, és tolmácsol is.
21. A fordító- és tolmácsképzésben egyre több fiatal oktató vesz részt. Tehát megfelelő az oktatói utánpótlás.
22. A fordítók és tolmácsok korosztályonkénti megoszlása viszonylag egyenletes. Tehát megfelelő a fordító/tolmács utánpótlás.

2. Magyarországon a fordítás és tolmácsolás oktatásának aránya:

1. A felmérésben szereplő fordító- és tolmácsképzéssel foglalkozó felsőoktatási intézmények 79,6%-ában folyik szakfordítóképzés.
2. A felmérésben szereplő fordító- és tolmácsképzéssel foglalkozó felsőoktatási intézmények 36,7 %-ában folyik tolmácsképzés.
3. A felmérésben szereplő fordító- és tolmácsképzéssel foglalkozó felsőoktatási intézményekben 42,9%-kal van több helyen szakfordítóképzés, mint tolmácsképzés.
4. Ha összehasonlítjuk a fordító- és tolmácsképzésben a szakfordítás és a tolmácsolás oktatásának százalékos különbségét, és a gyakorló fordítók és tolmácsok százalékos arányának különbségét látjuk, hogy az előbbinél 42,9% a különbség, az utóbbinál 26,3%

a fordítás javára, ezért megállapíthatjuk, hogy 42,9%-kal kevesebb helyen tanítanak tolmácsolást, viszont a gyakorlatban csak 26,3%-kal kisebb az igény a tolmácsolásra.

5. Kevesebb tolmácsot képezünk, mint amennyire a piacon szükség lenne.
6. Megfelelő számú szakfordítót képezünk.

3. A gyakorló fordítók és tolmácsok elméleti ismeretei

1. A gyakorló fordítók és tolmácsok közül (csak azok, akik képzéssel nem foglalkoznak) 34 fő egyáltalán nem foglalkozik fordításelmélettel, 8 fő foglalkozik fordításelmélettel. Tehát a gyakorló fordítók és tolmácsok nem foglalkoznak elmélettel, nem követik és következésképpen nem használják a fordítástudomány eredményeit.

4. Összefoglalás:

A fordítói piacra vonatkozó megállapítások:

1. A fordításra nagyobb az igény, mint a tolmácsolásra.
2. Ezen belül is a szakfordításra van a legnagyobb igény.
3. A többség azonban fordít is, és tolmácsol is.
4. A tolmácsok nagy része konszekutív tolmácsolást végez.
5. A tolmácsok nagy része csak alkalmyszerűen végez szinkrontolmácsolást.

A fordító-és tolmácsképzésre vonatkozó megállapítások:

1. Elegendő számú tanár foglalkozik fordító- illetve tolmácsképzéssel.
2. A fordító- és tolmácsképzés arányát tekintve több tolmácsot kellene képeznünk.
3. Megfelelő számú (szak)fordítót képezünk.
4. A fordító- és tolmácsképzésben oktató tanárok többsége maga is gyakorló tolmács, illetve fordító, ismeri tehát a piacot, az elvárásokat, így az megjelenik a képzésben.
5. A gyakorló fordítók és tolmácsok többsége nem foglalkozik fordításelmélettel, sokan elutasítják azt.

Kutatásmódszertanra vonatkozó észrevételeim:

1. A gyakorló fordítók és tolmácsok némelyike számára nehézséget jelentett a kérdőív kitöltése, ennek egyik oka például az, hogy nem értették a terminológiát. Volt olyan eset, hogy a gyakorló fordító/tolmács számára még az is gondot okozott, hogy mi az A nyelv és B nyelv, sőt, hogy mi például a „blattolás”. Ennek igazolására két idézet: „A rendelkezésemre álló "skatulyákkal" nem tudtam mit kezdeni, nem a témával.”
2. Nehéz a kutatás, mert a gyakorló fordítók/ tolmácsok sokszor lenéznek a kutatót, indulattal és arroganciával kezelik. (Persze van kivétel!)
3. Nagy a bizalmatlanság a gyakorló fordítók és tolmácsok körében a kutatókkal szemben: „tudja az embernek óvatosnak kell lennie”.

5.3. Desktop kutatási eredményeink a felvételi eljárásokról a fordítóirodákban a következők (2013c):

1. A fordítók alkalmasságát nem csupán a próbafordítások alapján döntenek el, sőt a próbafordítás csak egy kis szegmense a vizsgának. Komplex kompetenciaméréssel szűrik ki az alkalmas jelöltet (szövegértéses, matematikai, absztrakt-logika feladat) és tesztelik a személyiséget (szerepjáték, strukturált interjú, előadástartás, mennyire csapatjátékos), elkötelezettségét és kifejezőkészségét, logikus érvelését, kommunikációját és prezentációs készségét, kreativitását, eredetiségét, fogalmazási készségét és kulturális tájékozottságát mérik (esszéírás magyarul).
2. A próbafordítás csak a második vagy a harmadik lépés. A próbafordítás műfaját és témáját minden esetben a szakterület és a piaci igény határozza meg. A szöveghosszúság egyik fordítóirodánál sem mérési szempont. Általában két próbafordítást kell írni: egyet

otthon, egyet pedig ellenőrzött körülmények között az irodában, mert így kiderül, hogy tényleg a jelölt készítette-e a fordítást, illetve az, hogy egy egészen más, „valós” élethelyzetben, adott idő alatt milyen minőségű munkavégzésre képes a fordító. Otthoni próbafordítás esetén a beküldési határidő változó: egy óra, néhány óra, néhány nap, de akár egy hét is lehet.

3. A fordítás közben többnyire bármilyen segédeszközt használhat a jelölt: lehet használni internetet (bár van, ahol nem), párhuzamos szövegeket, elektronikus és papíralapú szótárt, és akár fordítástámogató szoftvert is, bár ez utóbbi használata nem elvárás (igaz, van, ahol erősen javasolt). A legtöbb esetben anyanyelvről idegen nyelvre és idegen nyelvről anyanyelvre egyaránt kell fordítani a jelöltnek.
4. A próbafordítás értékelésének főbb szempontjai: értelemközpontú fordítás, megfogalmazás, stílus, regiszter, idegennyelvi és anyanyelvi tudás, helyesírás, nyelvhelyesség, terminológia, szakmai háttértudás, kutatási készség, fordítási utasítás figyelembevétele, kommunikációs helyzet figyelembevétele.
5. A tanulságok összegzése után úgy gondoljuk, hogy a szakfordítóképzések tanterveiben szereplő tárgyak felkészítik tanulóinkat a próbafordítások megfelelő elkészítésére, a fordítói pályára. Ugyanakkor nincsenek olyan tárgyak, amelyek például személyiségfejlesztéssel foglalkoznak.

5.4. Desktop kutatási eredményeim a terminológiakezelésről a cégek és fordítóirodák gyakorlatában a következők (2015c):

1. A cégeknél főbb terminológiai feladatok: a fordítandó dokumentumok terminológiai előkészítése, a fordítási folyamat során felmerülő terminológiai kérdések tisztázása, a fordítástámogató szoftver memóriájának karbantartása, a terminológiai adatbázisok létrehozása, bővítése, ellenőrzése (Suzuki, Audi, IBM, Bosch, Mercedes Benz Hungaria), valamint a fordítóknak és lektoroknak szánt útmutatók összeállítása.
2. A terminológiakészítés célja, hogy egyértelmű kommunikációt biztosítson. A szakmai kifejezésekhez és rövidítésekhez pontos definíció tartozik. A szakkifejezéseket excell-táblázatban rögzítik. A Mercedes és Suzuki gyárnál például a jóváhagyott elnevezést minden területen, azaz a kutatás-fejlesztésben, gyártás során, értékesítés közben, marketingben, homologizációkor (típusjóváhagyás), oktatásban, ügyfélirodalomban (kezelési útmutatóban), szervizirodalomban és minden járműkategóriában (személygépkocsi, transzporter, tehergépkocsi) egységesen kell használni. Az adatbázishoz a fordítóknak és lektoroknak folyamatos a hozzáférésük munka közben, így tudják biztosítani a következetes terminushasználatot. Ez ugyan deskriptív szemléletet tükröz, viszont az új technológiákhoz tartozó hiányzó, eddig ki nem alakult magyar terminusok esetében nyelvi szakemberekként úttörő módon preszkriptív terminológiai munkát is végeznek kell. A terminusok szabványosítása és harmonizálása a nyelvi, terminológiai szempontú ellenőrzés és egységesítés mellett elképzelhetetlen a szakemberek közreműködése nélkül.
3. A megbízóval való kapcsolattartás rendkívül fontos.
4. A cégeknél a legkülönbözőbb műfajú szövegeket kell fordítani: munkautasításokat (különböző szakterületeken például logisztika, motorszerelde, IT), műszaki képzések tananyagait, munkatársi újságot (pl. szerszámgyártás negyedéves magazinja), pénzügyi jelentéseket, irányelveket, belső szabályzatokat, gép- és berendezés-dokumentációkat, konfigurátort, műszaki leírásokat, oktató- és imázsfilmek feliratát, személyügyi dokumentumokat, vállalati kommunikáció szövegeit (cikketeket prezentációkat, követelményfüzeteket (pl. logisztika, IT), szerződéseket, megállapodásokat, határozatokat, építési engedélyeket, *facility managementtel* kapcsolatos szövegeket és

környezetvédelmi nyilatkozatokat is fordítanak, belső utasítások, szoftverdokumentációk, projektdokumentációk, prezentációk, számtalan hivatalos levél stb.

5. A fordítás nem csak magyarra, angolra és németre történik, de a kevéssé gyakran beszélt nyelvekre is (szlovák, lengyel stb.).
6. A cégek többnyire kimondottan terminológus végzettségű projektvezetőket, teamkoordinátort, fordítási projektkoordinátort, tolmácsolási projektkoordinátort is alkalmaznak
7. A fordítást hivatásos és belső tolmácsok és fordítók is végzik, de ma már a munkavállalók többsége magas szinten beszél idegen nyelvet, ezért a fordítások nagy részét maguk a kollégák végzik.
8. Linguee, Glosbe, Webfordítás, Hunglish, MEMOQ, Google fordító, Reverso program, a Trados, SDL Trados 2014 fordítástámogató szoftvert, MultiTerm, Transit a leggyakoribb fordítástámogató eszközök, de a gépi fordítást is használják.
9. A fordítóképzésben az elméleti alapokon túl a hallgatók ismerkedjenek meg a modern fordítástámogató eszközökkel és legalább a beléjük épített terminológiakezelő modulokkal, mert ezek nélkül ma már szakfordítás területén szinte lehetetlen munkát kapni. Szintén hasznos, ha legalább annyi terminológiai ismeretre tesznek szert, hogy felismerjék a szövegben a terminust, hogy lássák, ez nem egy olyan lexikai elem, ahol kreatív fordításra van szükség vagy akár lehetőség, hanem meg kell keresni

5.5. Desktop kutatási eredményeim a gépi fordítás helyzetéről (2014a):

1. A gépi fordítás minősége a szövegek egyre jobb paraméterezésének köszönhetően javul, és a gépi fordítás a piaci igények hatására rohamosan terjed.
2. A gépi fordítás oktatását, a gépi fordítóprogramok készítését, az utószerkesztést, a gépi minőség-ellenőrzés eszközeit, a kiadványszerkesztést is fel kell venni a szakfordítóképzés mintatantervébe, és ugyanolyan hangsúlyt kell kapniuk, mint a szaknyelvoktatás, a szakfordítás, a magyar nyelvhelyesség és a számítógéppel támogatott fordítás.
3. A gépi fordítás célja, hogy adunk a gépnek egy forrásnyelvi szöveget és az önállóan készít egy célnyelvi szöveget (nem keverendő a fordítástámogató eszközökkel (CAT-tools). A gép tanítható és a gép tanul. Az egyik lehetőség az, hogy megtanítunk a gépnek egy csomó szabályt, amely alapján át tudja konvertálni a forrásnyelvi szöveget a célnyelvi szövegre, majd ez alapján el tudja végezni a fordítást. Ezt *szabályalapú rendszernek* nevezzük. A másik lehetőség, amely manapság egyre népszerűbb, hogy a gépbe nagyon sok forrásnyelvi és célnyelvi szöveget táplálunk be, és ezek alapján kérjük, hogy „tanulja meg a nyelvet” és végezze el a fordítást. Ezt hívjuk *statisztikai gépi fordításnak*. Mivel iszonyatos méretű párhuzamos adatbázisok állnak a rendelkezésünkre, ezért a statisztikai alapú gépi fordítás egyre jobb. A *neurális gépi fordítás* a legújabb, az emberi agy működését modellálja.
4. A párhuzamos szövegeket, azaz az a gépi adatbázist egy domainre (szakterületre) kell leszűkíteni, akkor lesz jó a gépi fordítás. A gép tanítását mindig szakember végezze, aki ért a szakterülethez.
5. A gépi fordítás egyelőre közepes minőségű, sokszor pontatlan, de bizonyos célokra jó, hiszen a minőségi elvárások szituációnként változnak. Például a gépi fordítás alkalmas 1.) információnyerésre ez az ún. „*comprehension assistance*” (körülbelül miről van szó a szövegben?), így nagyon sok információt lehet eljuttatni olyanokhoz, akiknek nincsen nyelvtudása 2.) a legtöbb piaci környezetben elegendő olyan minőséget produkálni,

amelyet könnyű poszteditálni, vagy egyáltalán nem is kell poszteditálni, mert a megbízó nem kéri, 3.) kaphatunk jó minőségű fordítást utószerkesztéssel, 4.) Az utószerkesztés a hasonló nyelvek esetében, mint például a spanyol- katalán, vagy a cseh–szlovák nyelvpároknál jól használható és jó minőségű fordítást eredményez.

6. Előszerkesztés (tokenizálás, casing): 1.) manipuláljuk a nyelvet úgy, hogy az hasonlítson valamelyik nyelvre, 2.) kódolt nyelvet hoznak létre. Majd a gép a kódolatlan „pucér magyar” szöveget lefordítja a nyelvészek által annotált, kódolt nyelvre. A fordítások minősége akár 98% fölött is lehet.
7. Utószerkesztés: A *minimális utószerkesztésnél* csak annyit javítunk, hogy éppen érthető legyen a szöveg, a *teljes utószerkesztésnél* pedig annyit, hogy úgy nézzen ki a szöveg, mintha ember fordított volna (nyelvhelyesség, stilizálás, szórend). Azt, hogy az utószerkesztés melyik típusát választjuk, a szöveg felhasználásnak célja (!) alapján döntjük el, ezt nevezzük szerkesztési távolságnak.
8. A poszteditálás produktivitása egyelőre nagyon rossz, mert először meg kell nézni, hogy mit fordított a gép, majd ki kell találni, hogy elfogadjuk-e vagy javítsuk, vagy dobjuk ki az egészet. A hatékonyság tehát azon is múlik, hogy az egyes emberek milyen gyorsan tudják értékelni a gépi fordításokat.
9. A poszteditálás hasonlít a lektorálásra, mégis másfajta készségeket igényel, mint a fordítás vagy a lektorálás. A poszteditálás időnként szórakoztató, de alapjában monoton, és idegölővé, frusztrálóvá is válhat, hogy mindig hibás szöveget kell javítani. Ráadásul ennél a munkánál még jobban el kell távolodni a szövegtől, még nagyobb kritikai érzékkel kell az utószerkesztőnek rendelkeznie. Meg lehet szokni a hibákat, sőt egy idő után átvesszük a gép szófordulatait, és mintha egy új nyelvet kezdenénk beszélni, a gépi fordítás nyelvét.
10. A nyelvtanulói fordítás hasonlít a gépi fordításra. Ezt is érdemes lenne kutatni.

5.6. Kutatás a szaknyelvoktatás hatékonyságának javításáról

A szaknyelvoktatás minőségének és hatékonyságának javítása folyamatosan napirenden van a felsőoktatásban, ezért a 2011/2012-es tanév őszi félévének végén is megkértük hallgatóinkat, hogy válaszoljanak kérdéseinkre (Veresné Valentinyi 2011). Adatközlőink a SZIE gödöllői karain (Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Mezőgazdasági és Környezettudományi Kar, Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet, Gépészmérnöki Kar) tanuló közül összesen 330 (az összes nyelvtanuló 37%-a) nappali vagy levelező hallgató, alap- vagy mesterszakosok töltötték ki a kérdőívet, ők angolt, németet, franciát vagy oroszot tanulnak.

Kutatási eredmények:

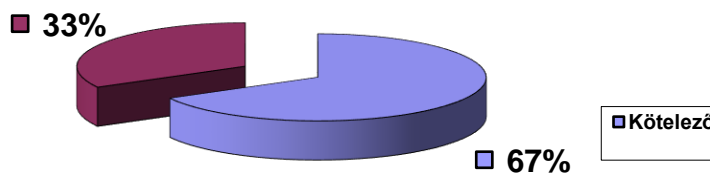
1. A hallgatók többsége (38 %) gondolja úgy, hogy **4 féléven keresztül heti 4 nyelvóra**, tehát összesen 240 nyelvóra szükséges ahhoz, hogy sikeres szakmai nyelvvizsgát tegyen. Ez az óraszám a jelenlegi óraszámok duplája. A javasolt óraszámmal mi is egyet értenünk, feltéve, ha a hallgató már rendelkezik középfokú általános nyelvvizsgával!
2. De a hallgatók 24%-a, többségében középfokú nyelvvizsgával nem rendelkező, kezdő nyelvtanuló, ennél több nyelvórát szeretnének: 6 félévig heti 4 órában szeretnének idegennyelvet tanulni, ami összesen 360 nyelvórát jelent. Számukra szükséges is lenne ez az óraszám!
3. A Gödöllőn tanuló hallgatók többsége az alapképzés harmadik félévétől kezdi a nyelvtanulást, így a középiskolai és az egyetemi nyelvtanulás között minimálisan egy

év telik el, amely időszak alatt elfelejtik az idegen nyelvet. A nyelvtanuló még nehezebb helyzetben van akkor, ha érettségi után nem azonnal kezdi meg egyetemi tanulmányait, vagy ha jóval korábban nyelvvizsgázott, osztályvizsgázott idegen nyelvből. Ezért a hallgatók 99%-a az egyetemi képzés első félévétől tanulna idegen nyelvet.

4. Gödöllőn nagyban gátolja a nyelvoktatást az a tény, hogy egyes szakokon a nyelvtanulás nem kötelező, csupán választható tantárgy. Annak ellenére, hogy hallgatóink nem szeretik a kötelezően teljesítendő feladatokat, a hallgatók kétharmada (67 %) szeretné, ha a nyelvóra kötelező lenne.

9.sz.diagram: *Kötelező vagy választható legyen a nyelvórák látogatása?*

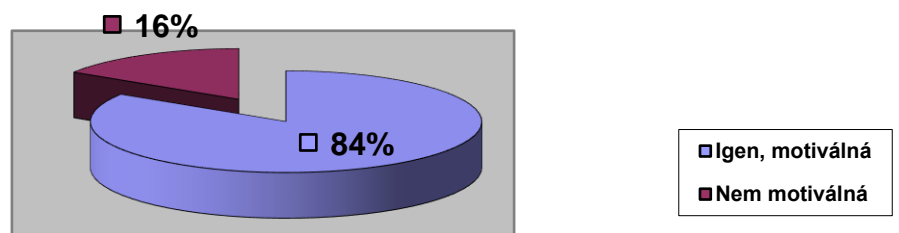
Kötelező vagy választható legyen a nyelvórák látogatása?

5. A szakok többségében a nyelvóra nem kredites tárgy, így a hallgató egyszerűen nem veszi fel a nyelvet, vagy ha felveszi, de nehézségei akadnak, leadja a nyelvórárt. Ez a tendencia gyengíti a nyelvórák munkamorálját, gátolja azt a célt, hogy a hallgatók az alapképzés végére sikeres szakmai nyelvvizsgát tegyenek. A kérdésre kapott eredmény előre megjósolható volt: a hallgatók 84%-a gondolja úgy, hogy motiválná nyelvtanulását, ha a nyelvóra kredites lenne.

9.sz.diagram: *Motiválná-e a nyelvtanulást, ha a szaknyelvi óra kredites tárgy lenne?*

Motiválná-e a nyelvtanulást, ha a szaknyelvi óra kredites tárgy lenne?

6. Úgy véljük, felmérésünk eredménye a szakma számára nem szolgált újdonsággal. Eredményeinket azért tartjuk mégis fontosnak, mert újabb, statisztikailag szignifikáns adatokkal szolgál a gödöllői karokhoz, hogy növelni kell a nyelvórák számát, legalább a duplájára, és kötelező, kredites tárgyként kellene a szaknyelvi órákat a szakok tantervi hálójában szerepeltetni. Elősegítheti továbbá azt is, hogy a gödöllői karokon és az egyetem vezetőiben, de legfőképpen hallgatóinkban olyan idegennyelvi és nyelvtanulói tudatosság alakuljon ki, amely a nyelvtanulásban motiválja őket és hozzásegíti a diplomához, jól fizető álláshoz, és ahhoz, hogy minél többen beszéljenek valamilyen idegen nyelven.

6.fejezet.Új módszerek az oktatásban, illetve kitekintés más diszciplínák felé

Pedagógia, oktatói és nevelőmunkám során más tudományágak felé is kitekintettem, hogy módszertanilag állandóan megújulva tartsam az óráimat erősítve a szakterületek interdiszciplinaritását, illetve több hazai és nemzetközi kutatócsoportban is részt vettem, melynek eredményét publikáltuk (lásd lent). Kutatómunkám elágazásai és eredményei:

1. Coaching és Neurolingvisztikus Programozás (NLP) bevezetése a szaknyelvoktatásba, a szakfordítóképzésbe és a tehetséggondozásba (Veresné Valentinyi et al. 2015f, Veresné Valentinyi Klára et al. 2016f, Veresné Valentinyi 2016c, 2018f, Veresné Valentinyi et al 2018g, 2018h, 2018i, Veresné Valentinyi Klára 2019e, 2019f, 2020k).
2. Interkulturális kommunikáció: egyéni és nemzeti attitűdvizsgálat és a személyiség típusok szerepének vizsgálata (*cultural intelligence scale*) az interkulturális kommunikációban (Veresné Valentinyi Klára et al 2003, 2004b, 2015, 2020m, 2020n, 2020o).
3. A közösségi média megjelenése és hatása az üzleti és oktatási szférában, a veszélyek (álhírek, fogyasztói szokások, személyes adatmegosztás stb.) felismerésének és kezelésének pedagógiai módszertani kidolgozása (Veresné Valentinyi et al. 2019b, 2020a, 2020f, 2020l).
4. Szociolingvisztikai kutatások: a tót/szlovák-magyar nyelvcsere nyomon követése a békéscsabai tót-szlovák nyelvközösségben (Veresné Valentinyi Klára 2003e, 2004c, 2012b).
5. Emberi erőforrásmenedzsment evolúciójának, azaz az új irányzatok (pl. gamification, (New Public Management, NPM) hatása a HRM szférára, illetve a személyes kompetenciák szerepe a munkaerőpiaci elhelyezkedésben (Veresné Valentinyi et al 2015e, 2019g 2020p).
6. A közép- és felsőfokú szakoktatás hazai fejlődéstörténetének bemutatása, különös tekintettel a gazdasági képzésekre (Veresné Valentinyi Klára et al 2017e, 2018j, 2018k, 2018l).

5.1. Coaching, Neurolingvisztikus Programozás: pedagógiai kutatási eredmények

1. A szaknyelvoktatásban kidolgoztam több coaching és NLP-alapú (az öt érzékszerven (VAKOG) alapuló) szaknyelvoktatási feladatot.
2. A szakfordítóképzés számára kidolgoztam a fordításcoaching módszertanát. A fordításcoachingot két részre bontottam: 1.) a hallgatói fordításcoaching, amely a szakfordítóképzés gyakorlati óráin a hallgatók meglévő tudására, felelősségvállalására, tanulói autonómiájára, tudatosságára és meglévő erőforrásaira és a jövőképre építve motivál, a fordítások értékelésénél meghatározza a coaching alapú feladattípusokat és visszajelzési, értékelési módszereket (szendvicstechnika, SWOT-analízis) és a konzultációknál használt tanári kommunikációt (pozitív hozzáállás, támogató jelenlét, bizalmi légkör és kapcsolat kialakítása, bizalomkinyilvánítása, célzott kérdésekkel (kérdéstechnika) a hallgató képességeire, az eddig elért sikereire, majd a tervezés folyamatára és a tettekre fókuszálva az autonóm tanulás segítése), illetve 2.) a tanári önfejlesztő coaching módszertana (visszajelzések kérése, fejlesztendő területek kijelölése).
3. A fordításcoaching számára adaptáltam a kívánatos kommunikációs és visszacsatolási kompetenciákat:

21.sz.táblázat. *Kommunikációs és visszacsatolási kompetenciák az ICF-kompetenciák alapján*

<i>a megfelelő kommunikációs kompetencia</i>	a lehető legpozitívabb hatást gyakorló nyelvezet használatának a képessége, nem megbélyegző, nem gúnyos
	a biztonságos és támogató légkör kialakításának képessége
	a nyílt, rugalmas és magabiztos stílus alkalmazásának képessége
	a világos, érthető és lényegre törő megfogalmazás képessége
<i>a visszacsatolási kompetencia</i>	az elmondottak visszatükrözésének képessége
	az elmondottak más szavakkal történő megfogalmazásának, újrafogalmazásának a képessége
	a főbb erősségek és a főbb tanulási/fejlesztési területek felderítésének és feltárásának képessége
<i>a kérdezéstechnikai kompetencia</i>	a felfedezésre, feltárára, belátásra serkentő kérdések képessége
	az aktív figyelmet és a hallgató látásmódjának megértését tükröző kérdések képessége
	az elköteleződésre vagy cselekvésre serkentő kérdések képessége
	a nyílt végű kérdések képessége, amelyek segítenek a tisztázásban, a lehetőségek vagy új tanulságok feltárásában
<i>akcióterv kialakításának kompetenciája</i>	a világosan megfogalmazott kérdések és kérések képessége, amelyekkel a hallgatót konkrét lépések megtételére kérjük
<i>a haladás mérésének kompetenciája</i>	az elismerés és számonkérés, szembesítés képessége azért, amit a hallgató megtett, nem tett meg, tanult, vagy tudatosított magában az előző foglalkozás(ok) óta
	a hallgató önreflexiójának fejlesztésére vonatkozó kompetencia, hogy a hallgató képes legyen visszajelzést kérni, meghatározni a prioritásait, és kialakítani a saját tanulás ütemét, elgondolkozni és tanulni a tapasztalataiból
<i>a felelősség kialakításának kompetenciája</i>	a hallgató képességének fejlesztésére vonatkozó kompetencia, hogy a hallgató képes legyen meghozni döntéseit, és saját magát fejleszteni

7.fejezet. Kutatási eredményeim összefoglalása

A tézisekben bemutatott és a pályám során végzett főbb kutatásaim és pedagógiai munkáim, eredményeim rövid összefoglalása a következő:

2. fejezet:

1. Magyarországon én voltam az első, aki kutatást végzett a blattolásról mint fordítási típusról.
2. Magyarországon én voltam az első, aki felmérte a blattolás gyakoriságát a szakfordítói piacon.
3. Magyarországon az elsők között voltam, aki felmérték a szakfordítói piac szerkezetét.
4. Az explicitáció és az ekvivalencia jelenségét a blattolásban a relevanciaelméletre vezettem vissza.
5. Elkészítettem két blattolásról szóló összefoglaló könyvet: *A blattolás elmélete* és *A blattolás gyakorlata*.

3. fejezet:

1. Magyarországon én voltam az első, aki kutatást végzett a blattolás pedagógiai használhatóságáról.
2. Kutattam és felhívtam a figyelmet arra, hogy a szakfordítóképzésben a blattolás hasznos pedagógiai módszer (szinkrontolmácsolásban, jegyzeteléstechikában, szövegértés és szövegprodukción, prezentáción, stressztűrés fejlesztésében).
3. Magyarországon én voltam az első, aki feladatsorokat állított össze és szempontokat határoztam meg a blattolás alkalmazásához (pl. szövegkiválasztása és graduálása) a szakfordítóképzésben.
4. Elkészítettem a relevanciaelmélet alapú értékelési lapot.
5. A blattolásban és a blattolás oktatásában bevezettem a relevanciaelmélet szempontjait (pl. értékelési lap).

4. fejezet:

1. A szakfordítás oktatásában több kutatást végeztem (terminológiamenedzsment oktatása, a terminusok fordítása, a szövegben történő elhelyezése, a definíciók szerepe és használata a relevanciaelmélet szerint, a lektori paraméterek és műveletek alapján a regiszter, stílus és terminusok nehézségei, a legújabb szakfordítói kompetenciaelvárások és teljesíthetőségi lehetőségei).
2. Kidolgoztam egy komplex struktúrát a terminusok fordításához (makrostrukturális és mikrostrukturális fordítási műveletek).
3. A terminusok szövegbeli elhelyezését a relevanciaelmélet szempontjaira vezettem vissza.
4. Felmérését végeztem a gépi fordításokról, és az eredményekből kiindulva elkészítettem egy feladatsort a gépi fordítás pedagógiai felhasználásához a szakfordító képzésben.
5. Három segédkönyvet készítettem a szakfordítás és a szaknyelv oktatásához.

5. fejezet:

1. Pályakövetést végeztem a SZIE-n végzett szakfordítók között.
2. Kutatást végeztem a szakfordító piac gyakorlati terminológiakezeléséről, a gépi fordítás helyzetéről és a próbafordítások alkalmazásáról.
3. Felmérést végeztem a szaknyelvi műfajokról szaknyelvoktatási tananyagkészítéshez, felmértem a szaknyelvi tankönyvek és elektronikus tananyagok használhatóságát, az elvárásokat.
4. Kutatást végeztem egyetemi hallgatók szaknyelvtanulási és oktatási elvárásairól.

6. fejezet:

1. Egyéb, interdiszciplináris kutatásaim (coaching, NLP, interkulturális kommunikáció, social media, HRM, szociolingvisztika, a gazdasági képzés története), melynek eredményeit beépítettem a szakfordítói és szaknyelvoktatás módszertanába, tartalmába.

Irodalom

- Agrifoglio, M. (2004). Sight translation and interpreting. A comparative analysis of constraints and failures. *Interpreting* 6. (1), 43-67.
- Bakti, M. (2013). Megakadásjelenségek blattolt szövegekben. In Tóth, Sz. (Szerk.) *A XXII. MANYE Kongresszus előadásai. MANYE Vol. 9. (171-176. o.)*. Budapest-Szeged: MANYE-Szegedi Egyetemi Kiadó Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó.
- Bakti M. (2020). Visszafogott extrovertáltság és intuíció. Tolmácskompetencia-modellek. In Szabó Cs., Bakti M. (szerk.). *Iránytű a tolmácsolás oktatásához. A kompetenciafejlesztés új fókuszai*. Szeged: Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, 17–36.
- Bakos, F. 1983. 1999. *Idegen szavak és kifejezések szótára*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Blum-Kulka, S. (1986): Shifts of Cohesion and Coherence in Translation. In: House, J. et.al. (eds.):
- Cabré, M. T. (1998): *Terminology. Theory, Methods and Applications.(Terminology and Lexicography Research and Practice I)*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins
- Cabré, M. T. C. 2003. Theories of terminology. Their description, prescription and
- Catford, J. C. (1965): *A Linguistic Theory of Translation*. Oxford: Oxford University Press.
- F. Csizmazia, E. (2014). A fordítás és a tolmácsolás határán: a blattolás kutatása. *Fordítástudomány*, 16 (2), 24-37.
- F. Csizmazia, E. (2018). Blattolás a nyelvi közvetítők gyakorlatában. In Robin E., Zachar V. (Szerk.). *Fordítástudomány ma és holnap (42-56. o.)*. Budapest: L'Hartmann.
- F. Csizmazia, E. (2020). *Mit kell tudnia egy blattolónak, avagy miből áll a blattolói kompetencia*. Jelen kötetben. In: Szabó Csilla – Bakti Mária (szerk.): *Iránytű a tolmácsolás oktatásához – A kompetenciafejlesztés új fókuszai*. Szerkesztette: Szabó Csilla – Bakti Mária, ISBN:978-615-5946-22-6, Kiadási év: 2020.old. 37-59.
- Ersozlu, E. (2005). Training of Interpreters: Some Suggestions on Sight Translation Teaching. *Translation Journal*, 9(4). <http://www.translationjournal.net/journal/34sighttrans.htm> (letöltve: 2019. 07. 20.).
- Fisher Márta (2012): Elméleti és módszertani adalék a terminológia oktatásához I. *Terminológiaelméleti alapkérdések a fordításban*. Klaudy K. (szerk.): *Fordítástudomány*. XIV. évfolyam. 2. szám. 5-29.
- Fóris Ágota (2005): *Hat terminológia lecke*. Pécs: Lexikográfia Kiadó
- Gile, D. 1991. Methodological Aspects of Interpretation and (Translation) Research. *Target* 3:2, 153-174.
- Gile, D. 1995. Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training. *Amsterdam-Philadelphia: John Benjamins*.
- Gouadec, D. 1989. Le traducteur, la traduction et l'entreprise. Paris: AFNOR gestion.
- Gouadec, D. 1990. „Traduction Signalétique”, In: *Meta* 35:2. 332-41.
- Gutt, E. A. (1991): *Translation and Relevance: Cognition and Context*. Oxford: Basil Blackwell.
- Heltai Pál (2004): Terminus és köznyelvi szó. Dróth Júlia (szerk.): *Szaknyelv és szakfordítás. Tanulmányok a Szent István Egyetem Alkalmazott Nyelvészeti Tanszékének kutatásaiból és kutatási témáiról*. Gödöllő: Szent István Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar. 25-45.
- Heltai Pál (2005a): Explicitation, Redundancy, Ellipsis and Translation. In: Károly K. – Fóris Á. (eds.): *New Trends in Translation Studies*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 45–74.
- Heltai Pál (2005b): *Explicitation and Ellipsis*. Alkalmazott Nyelvészeti Konferencia, Pécs.
- Heltai Pál (2005c) Gondolatok a társasnyelvészet és a fordítástudomány viszonyáról. *Fordítástudomány* VII. 1. sz., 50–59
- Heltai Pál (2014): Mi az, amit a gép nem tud fordítani? In: *Szaknyelv és Szakfordítás. Tanulmányok a szakfordítás és a fordítóképzés aktuális témáiról*. 2014. 7-29.old.

- Horváth Péter Iván (2011): *A szakfordítások lektorálása. Elmélet és gyakorlat.* Tinta Könyvkiadó: Budapest.
- Kalina, S. (1998). *Strategische Prozesse beim Dolmetschen. Theoretische Grundlagen, empirische Untersuchungen, didaktische Konsequenzen.* Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Kalina, S. (2004). Stegreifübersetzen – eine translatorische Übungsform. In Nord, B., Schmitt, P. A. (Hrsg.). *Traducta Navis. Festschrift zum 60. Geburtstag von Christiane Nord.* Tübingen: Stauffenburg, 103–117.
- Klaudy Kinga (1993): Optional additions in translation. In: *Translation, the vital link.* Proceedings of the XIII. FIT World Congress. Vol. 2. 373–381. London: ITI.
- Klaudy Kinga (1993): On explicitation hypothesis. In: Klaudy K. – Kohn J. (eds.): *Transfere necesse est...Current issues of Translation Theory.* Szombathely: Dániel Berzsenyi College.
- Klaudy Kinga (1994): *A fordítás elmélete és gyakorlata.* Budapest: Scholastica.
- Klaudy Kinga (2002): *Bevezetés a fordításelméletébe.* Budapest: Scholastica.
- Komisszarov, V. N. (1980): *Lingvisztika perevoda. Lingviszticzeszkije aszpekti.* Moszkva:
- Láng, G. Zs. 2002. Tolmácsolás felsőfokon. A hivatásos tolmácsok képzéséről. Budapest: Scholastica.
- Láng, G. Zs. 2005. A blattolás tanítása. Előadva: Budapest: ELTE, FTK. Fordítók és Tolmácsok Napja Konferencia.
- Mikkleson, H. (1994.) Text Analysis Exercises for Sight Translation. In Krawutschke, P. W. (ed.). *Vistas: Proceedings of the Thirty-First Annual Conference of the American Translators Association.* Medford, NJ: Learned Information, 381–390. https://www.researchgate.net/publication/41463242_Text_Analysis_Exercises_for_Sight_Translation (letöltve: 2019. 07. 20.).
- Nida, E. A. (1964): *Towards a Science of Translating.* Leiden: Brill.
- Nord, C. (1998): *Translating as a Purposeful Activity.* Manchester: St. Jerome Publishing.
- Olohan, M. – Baker, M. (2000): Reporting *that* in Translated English. Evidence for Subconscious Processes of Explicitation. *Across Languages and Cultures.* 1(2). 141–158.
- PACTE (2003): Building a Translation Competence Model. In: Alves, F. (ed.) *Triangulating Translation: Perspectives in Process Oriented Research.* Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. 43-66.
- PACTE (2005): Investigating Translation Competence: Conceptual and Methodological Issues. *Meta* 50 (2): 609-618.
- PACTE (2008). First results of a translation competence experiment: Knowledge of translation and efficacy of the translation process. In Kearns, J. (Szerk.). *Translator and interpreter training. Issues, methods and debates.* (105-126. o.). London: Continuum International.
- Pápai Vilma (2001): *Az explicitációs hipotézis vizsgálata.* Kiadatlan doktori értekezés. Győr–Pécs: Pécsi Tudományegyetem.
- Pápai Vilma (2002): Fordítási univerzálék: az explicitáció. In: Fóris Á. – Kárpáti E. – Szűcs T. (szerk.): *A nyelv nevelő szerepe. A XI. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus előadásainak válogatott gyűjteménye.* Pécs: Lingua Franca Csoport, 486–493.
- Pápai Vilma (2004): Explicitation: A universal of translated text? In: Mauranen, A. – Kujamäki, P. (eds) (2004): *Translation Universals. Do they exist?* Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 143–164.
- Parkin, C. (2012). Stegreifübersetzen. Überlegungen zu einer Grenzform der Translation. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Rádai-Kovács Éva (2009): *Az euroterminus avagy az európai uniós terminológia jellemzői,*

- különös tekintettel az újlatin nyelvekben megjelenő sajátosságokra.* Doktori értekezés. Nyelvtudományi Doktori Iskola. ELTE. Budapest. (Kézirat)
- Reiß, K. – Vermeer, H. J. (1984): *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie.* Linguistische Arbeiten 147. Tübingen: Niemeyer.
- Sager, J. C. (1997): Text Types and Translation. In: Trosborg, A. (ed.) 25–42.
- Sager, J. C. (1994): *Language Engineering and Translation. Consequences of Automation.* Amsterdam: John Benjamins.
- Séguinot, C. (1988): Pragmatics and Explicitation Hypothesis. *TTR Traduction, Terminologie, Rédaction.* Vol. 1. no.2. 106–114.
- Seleskovitch, D. 1975. Language, langue et memoire. Etudes de la prise de notes en interpretation consecutive. Paris: Minard.
- Seleskovitch, D., Lederer, M. 1984. Interpreter pour traduire. Paris: Didier.
- Seleskovitch, D., Lederer, M. 1989. Pedagogie raisonné de Interpretation (Collection Traductologie 4). Paris: Didier Érudition/Brüssel-Luxemburg: OPOCE.
- Séguinot, C. 1985. Translating implicitation. *Meta* 30. 295- 298.
- Sermann Eszter (2013): *A terminológiai szabványosítás és a terminológiai harmonizáció fordítási vonatkozásai.* Doktori értekezés. Fordítástudományi Doktori Program. ELTE. Budapest. (Kézirat)
- Sperber, D., Wilson, D. 1986. *Relevance: Communication and Cognition.* Oxford: Basil Blackwell.
- Tirkkonen-Condit, S. (1992): A Theoretical Account of Translation without Translation Theory. *Target* 4 (2), 237–245.
- Trimble, L. 1985. *English for Science and Technology. A discourse approach.* Cambridge: Cambridge University Press.
- Veresné Valentinyi Klára** (2002): *Műszaki szövegek retorikai elemzése és összevetése.* In: Szaknyelv és szakfordítás. Tanulmányok a Szent István Egyetem Alkalmazott Nyelvészeti Tanszékének kutatásaiból. Gödöllő: Szent István Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar. 86-97.old.
- Veresné Valentinyi Klára** (2003a): *A blattolás több szempontú megközelítése.* In: dr. Kukorelli Sándorné (szerk.): V. náújvárosi Nyelvvizsgáztatási és Alkalmazott Nyelvészeti Konferencia. náújváros 2003. március 20-22old. 268-273. ISBN 963-00-4800-0, ISSN: 1586-6785
- Veresné Valentinyi Klára** (2003b): *A blattolás tanítása.* Fordítástudomány. 2003. V.évf. 1.sz. 93–103.
- Veresné Valentinyi Klára** (2003c): *A terminológia szerepe a tolmácsolásban.* In: Szaknyelv és szakfordítás. Tanulmányok a Szent István Egyetem Alkalmazott Nyelvészeti Tanszékének kutatásaiból és kutatási témáiról. Gödöllő: Szent István Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar. 190-198.old.
- Veresné Valentinyi Klára** (2003d): *Felkészítenek-e a forgalomban lévő tankönyvek a hétköznapi szakmai kommunikációra?* Egy gépészeti cég elektronikus levelezésének és egy alapfokú tankönyvnek az összehasonlítása. Nyelvinfó. XI. Évfolyam. 2003/2. szám. 3-8.old.
- Veresné Valentinyi Klára** (2003e): *Nyelvcsere a békéscsabai szlovák közösségben.* Pro Minoritate. Budapest. 2003/ nyár. 166 old.-178. old.
- Veresné Valentinyi Klára, Zöldi Kovács Katalin** (2003f): *Orosz–magyar interkulturális kommunikáció egy mikrofelmérés tükrében.* In: dr. Kukorelli Sándorné (szerk.): V. náújvárosi Nyelvvizsgáztatási és Alkalmazott Nyelvészeti Konferencia. náújváros 2003. március 20-22. 156-163. ISBN 963-00-4800-0, ISSN: 1586-6785
- Veresné Valentinyi Klára** (2004) *Összehasonlító felmérés az 1999-2004 között végzett*

- szakfordító hallgatók körében.* In: Szaknyelv és szakfordítás. Tanulmányok a Szent István Egyetem Alkalmazott Nyelvészeti Tanszékének szakmai rendezvényéről és kutatásaiból. Gödöllő: Szent István Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar. 7-24.old.
- Damokos Katalin, Farkas Bede Katalin, **Veresné Valentinyi Klára**, Zöldi Kovács Katalin (2004b). *Nem nagyon értek, de nagyon törekszek.* Interkulturális kommunikáció. (kutatás) Budapest: Lingua. 1-17. old.
- Damokos Katalin, Farkas Bede Katalin, **Veresné Valentinyi Klára**, Zöldi Kovács Katalin (2004): *Interkulturális kommunikáció.* Via Lingua. <http://www.via-lingua.hu/top.htm>.1-17. old.
- Veresné Valentinyi Klára** (2004c) *A békéscsabai tótok nyelvhasználata* In: Nyelvészet és interdiszciplinaritás. Szerk.: J. Navracsics, Sz. Tóth. Szeged: Generalia, Veszprém, 551-556. old. Nyelvészet és interdiszciplinaritás I.-II : köszöntőkönyv Lengyel Zsolt 60. születésnapjára. Szeged, : Veszprém: Generalia, pp 551-556 (2004), Nyelv: Magyar | Befoglaló link(ek): ISBN: 9639167908
- Veresné Valentinyi Klára** (2006a): *A blattolás a szakfordító- és tolmácsolásban.* Kiadatlan doktori értekezés. Pécs: Pécsi Tudományegyetem.
- Veresné Valentinyi Klára** (2006b): *Az explicitációs hipotézis tesztelése blattolt szövegeknél.* In Dróth (szerk.): Szaknyelv és szakfordítás. Tanulmányok a szakfordítás és a fordítóképzés aktuális kutatási témáiról. Gödöllő: Szent István Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar. ISSN 1587-4388. 2006. 62-70.old.
- Veresné Valentinyi Klára** (2006c): *Gyakorló fordítók és tolmácsok között végzett kérdőíves felmérés megállapításai. Felmérés a fordítási típusok gyakoriságáról.* In: Klaudy Kinga - Dobos Csilla (szerk.): A világ nyelvei és a nyelvek világa. A XV. MANYE Kongresszus előadásai. Miskolc. 2005. április 7-9. (A MANYE Kongresszusok előadásai 2.) Vol I-II. MANYE - Miskolci Egyetem, Pécs - Miskolc, 2006. [ISSN 1786-545X, ISBN 963 661697 3 ö, ISBN 963 661698 1] Passzer 2000. 443-446.old.
- Veresné Valentinyi Klára** (2007a): *A blattolás tanítása egy felmérés tükrében.* In: Nyelvi Modernizáció, szaknyelv, fordítás, terminológia. A XVI. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus előadásai. Gödöllő: Szent István Egyetemi Nyomda. 737–743. old. CD-n.
- Veresné Valentinyi Klára** (2008a): *Explicitáció vizsgálata blattolt szövegeknél.* In: Szaknyelv és szakfordítás. Tanulmányok a szakfordítás és a fordítóképzés aktuális kutatási témáiról. Gödöllő: Szent István Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar. 7-13.old.
- Veresné Valentinyi Klára** (2008b): *Relevance theory and explicitation in sight translation.* In: Innovációi a jázike i recsi, obrazoványii i metogyike. Mezsnarodnaja naučno-metogyicseskaja konferencija, Szaratov: Szaratovszkaja goszudarsztvennij agrarnij unyiverszityét imenyi N.I. Vavilova.Aa
- Veresné Valentinyi Klára** (2008c): *Blattolt szövegek kiválasztása, előkészítése és értékelése.* XVII. MANYE, Kommunikáció az információs technológia korszakában. Siófok, 2007. Április 19-21. In: *A MANYE Kongresszusok előadásai.* Proceedings of the HAALT Congresses. (Szerk.: Sárdi Csilla). MANYE Vol. 4. MANYE - Kodolányi János Főiskola, Pécs-Székesfehérvár, Vol. 4. 437- 442.old. (CD-n) (ISSN, ISBN 978-963-06-4512-6)
- Veresné Valentinyi Klára** (2011): *Kérdőív a szaknyelvtanítás hatékonyságának javításáról a SZIE gödöllői karain.* In: Szaknyelv és szakfordítás. Tanulmányok a szakfordítás és a fordítóképzés aktuális kutatási témáiról. Gödöllő: Szent István Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar. old. 99-103.
- Veresné Valentinyi Klára** (2012a): *Az ekvivalencia fontossága a blattolás kutatásában.*

- Szaknyelv és szakfordítás.* In: Dróth Júlia (szerk.): Szaknyelv és szakfordítás. Tanulmányok a szakfordítás és a fordítóképzés aktuális kutatási témáiról. Gödöllő: Szent István Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar. 121-134.old. ISSN 1587-4389
- Veresné Valentinyi Klára** (2012b): *Nyelvcseré a békéscsabai tóti nyelvközösségben 2012-ben.* Dr. Tóth Tamás köszöntése. Gödöllő: SZIE, GTK, Társadalomtudományi Intézet. Budapest: Protokollár Tanácsadó Iroda. 414-419. old.
- Veresné Valentinyi Klára**, Fata Ildikó (2013a): *Feladattípusok a szakfordítóképzős hallgatók számára oktatott „Tolmácsolási gyakorlat” című tantárgyban.* In: Szaknyelv és szakfordítás. Tanulmányok a szakfordítás és a fordítóképzés aktuális kutatási témáiról. Gödöllő: Szent István Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar. 94-105. old. A teljes kötet letölthető:<http://nyelvikozpont.szie.hu/kiadvanyaink>
- Veresné Valentinyi Klára** (2013b): *Fordítói napló a szakfordítóképzésben.* In: Tóth Szergej (szerk.): Társadalmi változások. Alkalmazott nyelvészeti kutatások a Kárpát-medencében. XXII. MANYE Kongresszus előadásai. MANYE Volume 12. Budapest-Szeged: MANYE – Szegedi Egyetemi Kiadó, Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó. A teljes kötet letölthető: <http://mek.oszk.hu/11700/11730/11730.pdf>
- Veresné Valentinyi Klára** (2013c): *A felvételi eljárás a fordítóirodák gyakorlatában: a próbafordítások trónfosztása.* In: Dróth Júlia (szerk.): Szaknyelv és szakfordítás. Tanulmányok a szakfordítás és a fordítóképzés aktuális kutatási témáiról. Gödöllő: Szent István Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar. 121-134.old. ISSN 1587-4389OKT
- Veresné Valentinyi Klára** (2014a): *Kerekasztalbeszélgetés a gépi fordításról. Pillanatkép a gépi fordítás helyzetéről.* In: Veresné Valentinyi Klára, Fata Ildikó (szerk.): Szaknyelv és szakfordítás. Tanulmányok a szakfordítás és a fordítóképzés aktuális kutatási témáiról. Gödöllő: Szent István Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar. 41-50.old.
- Veresné Valentinyi Klára** (2014b): *A Competences for Professional Translators, Experts in Multilingual and Multimedia Communication és a The EMT translator Trainer Profile – Competences of the Trainer in Translation című angol szövegek építőfordításának bemutatása és tanulságai.* In: Veresné Valentinyi Klára, Fata Ildikó (szerk.): Szaknyelv és szakfordítás. Tanulmányok a szakfordítás és a fordítóképzés aktuális kutatási témáiról. Gödöllő: Szent István Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar. 84-93. old.
- Veresné Valentinyi Klára** (2015a): *A terminológiamenedzsment oktatása tömörítve.* In: dr. Bocz Zsuzsanna (szerk.): Porta Lingua – 2015.XIV. SZOKOE Szaknyelvi Konferencia. A XXI. századi szakmai, szaknyelvi kommunikáció kihívásai: tanári és tanulói kompetenciák. Budapest: SZOKOE. 169-187. old.ISSN 1785-2420
- Veresné Valentinyi Klára**, Kránicz Imre (2015b): *Példák a SZIE nappali a Felvétel alapjául szolgáló diplomához kapcsolódó szakfordító szakirányon végzett hallgatók terminológiai kutatásaiból.* In: Szaknyelv és szakfordítás. Tanulmányok a szakfordítás és a fordítóképzés aktuális kutatási témáiról. Gödöllő: Szent István Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar. ISSN 1587-4389. 128-141.old.
- Veresné Valentinyi Klára**, Fata Ildikó (2015c): *Kerekasztalbeszélgetés a multinacionális cégek terminológiakezelési gyakorlatáról.* In: Szaknyelv és szakfordítás. Tanulmányok a szakfordítás és a fordítóképzés aktuális kutatási témáiról. Gödöllő: Szent István Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar. ISSN 1587-4389. 77-86-old2015.
- Veresné Valentinyi Klára**, Boda Helga, Rudnák Ildikó, Varga Erika (2015d): *A Szent István*

- Egyetemen 2005 és 2010 között végzett szakfordító hallgatók pályakövetése.* In: Farkas Attila, F. Orosz Sára, Józsa Imola (szerk.): A kommunikáció aspektusai. Gödöllő: Szent István Egyetemi Kiadó. 46-49.old.2015.
- Varga Erika, **Veresné Valentinyi Klára**, Boda Helga, Rudnák Ildikó (2015e): *Személyes kompetenciák szerepe és átértékelődése az emberi erőforrás menedzsmentben.* In: Farkas Attila, F. Orosz Sára, Józsa Imola (szerk.): A kommunikáció aspektusai. Gödöllő: Szent István Egyetemi Kiadó. 50-73.old. 2015.
- Veresné Valentinyi Klára**, Rudnák Ildikó, Varga Erika, Boda Helga (2015f): *Coaching a szakfordítóképzésben.* In: Farkas Attila, F. Orosz Sára, Józsa Imola (szerk.): A kommunikáció aspektusai. Gödöllő: Szent István Egyetemi Kiadó. 16-19.old.2015.
- Rudnák Ildikó, Varga Erika, **Veresné Valentinyi Klára**, Boda Helga(2015g): *Kulturális karriertípusok: a német, az angolszász, a japán és a latin modell.* In: Farkas Attila, F. Orosz Sára, Józsa Imola (szerk.): A kommunikáció aspektusai. Gödöllő: Szent István Egyetemi Kiadó. 4-15.old.2015.
- Veresné Valentinyi Klára** (2016a) *Az értékelő lap használata a fordítóképzésben. Hogyan vezessük be az első szakfordító órán az értékelési lap szempontjait?* Felkért hozzászólás. Szent Jeromos Napi Találkozások. Konferencia a fordítás és tolmácsolás aktuális kérdéseiről. Budapest: Budapesti Műszaki Egyetem, GTK, Nyelvi Intézet. 2016. szeptember 30-október 1.
- Veresné Valentinyi Klára** (2016b): *A blattolás tanítása: a blattolt szövegek kiválasztása, használata és értékelése.* Eger: Eszterházy Károly Egyetem. A fordítás arcai. 10. Tudományos műhelykonferencia. 2016. november 24
- Veresné Valentinyi Klára** (2016c): *Fordításcoaching.* In: Reményi Andrea Ágnes, Sárdi Csilla, Tóth Zsuzsa (szerk.): Távlatok a mai magyar nyelvészetben. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 409-416. MANYE, Pázmány Péter Tudományegyetem, Budapest, március 30-április1.XXV. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus. "Nyelv -- Nyelvtechnológia -- Nyelvpedagógia: 21. századi távlatok" Budapest: PPKE, 2015. március 30 - április 1.
- Veresné Valentinyi Klára** (2016d): *Transformation operations in technical texts.* In: Farkas Attila, F. Orosz Sára, Rudnák Ildikó (szerk.): A megértés lehetőségei. Tanulmányok kommunikációtudomány határterületeiről. Magyar Tudomány Ünnepe Műhelykonferencia. 2016. november 8. Gödöllő: Szent István Egyetemi Kiadó. ISBN 978-963-269-543-3. 67-75. old.
- Veresné Valentinyi Klára** (2016e): *Vizsgafordítások, tanfordítások, képesítőfordítások és professzionális fordítók fordításainak tanulságai a szakfordítóképzés számára a lektori paraméterek és a lektori műveletek alapján.* IN: Besznyák Rita (szerk.): Porta Lingua – 2016. A szaknyelv rétegződése a szakmában, az oktatásban és a kutatásban. Cikkek, tanulmányok a hazai szaknyelvoktatásról és – kutatásról. Budapest: SZOKOE. XV. SZOKOE, Keszthely. 2015. november 20-21. 339-353.
- Kunos István, Ábri Judit, Erős Ila, Szabó Gabriella, **Valentinyi Klára**, Kiss Ildikó, Wiesner Edit (2016f): *Coaching* In: Poór József (szerk.), Menedzsment-tanácsadási kézikönyv: innováció, megújulás, fenntarthatóság. 863 p. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2016. pp. 511-532. (Menedzsment szakkönyvtár) (ISBN:978 963 05 9812 5) ISSN 2061-6430.Befoglaló mű link(ek): OSZK, Egyéb URL önyvrészlet/Könyvfejezet/Tudományos, 4. bővített, átdolgozott kiadás
- Veresné Valentinyi Klára** (2017a): *A blattolás jelentősége a fordítói gyakorlatban.* In: Dr. F. Orosz Sára, Dr. Farkas Attila, Dr. Rudnák Ildikó, Dr. Varga Erik (szerk.): Kommunikáció a kortárs térben: Interdiszciplinaritás mint lehetőség a kortárs tér megformálására (Communication in the contemporary space: (Interdisciplinarity as an opportunity for shaping the contemporary space). 237 p. Gödöllő: Szent István

Egyetemi Kiadó, 2017.pp.3-11.(ISBN:978-963-269-624-9),
könyvrészlet/Könyvfejezet/Tudományos

Veresné Valentinyi Klára (2017b): *The crucial role of the evaluation sheet in the translator training programme at SZIU*. In: Dr. F. Orosz Sára , Dr. Farkas Attila, Dr. Rudnák Ildikó, Dr. Varga Erik (szerk.): *Kommunikáció a kortárs térben: Interdiszciplinaritás mint lehetőség a kortárs tér megformálására (Communication in the contemporary space: (Interdisciplinarity as an opportunity for shaping the contemporary space)*. 237 p. Gödöllő: Szent István Egyetemi Kiadó, 2017. pp. 70-74. (ISBN:978-963-269-624-9)Könyvrészlet/Könyvfejezet/Tudományos

Veresné Valentinyi Klára (2017c): *Szakkfordító hallgatók stílusának és szövegértésének fejlesztése egy összehasonlító kutatás kapcsán*. In: Farkas Attila, F. Orosz Sára, Rudnák Ildikó (szerk.): *Tudományterületek a multikulturalizmus kontextusában. Branches of Sciences in the Multicultural Context*. ISBN 978-963-269-634-8. Gödöllő, SZIE, 312-326.

Veresné Valentinyi Klára (2017d): *Hogyan válasszuk ki a megfelelő definíciót a terminus meghatározásához?* In:Besznyák Rita (szerk.): *PORTA LINGUA – 2017. Szaknyelvhasználat és a szakma nyelvének alkalmazása. Cikkék, tanulmányok a hazai szaknyelvoktatásról és –kutatásról*. Budapest: SZOKOE, Budapest, BME, GTK. 2016. november 4-5. old. 175-187.

Csehné Papp Imola, **Veresné Valentinyi Klára**, Boda Helga (2017e): *Történeti adalékok a közgazdaságtan hazai oktatásához*. In: Lehota József (Lehota József Marketing) SZIE/GTK/Üzleti Tudományok Intézete (szerk.) *Életem a felsőoktatásban: Dr. Molnár József 70 éves*. Gödöllő: Szent István Egyetem Egyetemi Kiadó, pp 119-132 (2017). Nyelv: Magyar | Befoglaló link(ek): ISBN: 9789632696836

Veresné Valentinyi Klára (2018a): *A blattolás elmélete*. Gödöllő: Szent István Egyetemi Nyomda.

Veresné Valentinyi Klára (2018b): *A blattolás gyakorlata és oktatása*. Gödöllő: Szent István Egyetemi Nyomda.

Veresné Valentinyi Klára (2018c): *Terminusfordítási stratégiák szakkfordító hallgatók képesítőfordításaiban*. In: Dombi Judit – Farkas Judit – Gúti Erika (szerk.) *Asszimmetrikus kommunikáció – aszimmetrikus viszonyok*. Szakkiadó. MANYE. ISBN: 978-963-9863-57-6 601-621.old.

Veresné Valentinyi Klára (2018d): *The term as the key to technical translation*. In: F. Orosz Sára, Farkas Attila (szerk.): *Multikulturalitás IV. Nemzetközi tudományos konferencia Szent István Egyetem Gödöllő, 2018. május 11*. ISBN: 978-963-269-749-9, Gödöllő: Szent István Egyetemi Kiadó. old. 154-159.

Veresné Valentinyi Klára (2018e): *A Study on term translation strategies in qualifying translations of translator students*. In: F. Orosz Sára (szerk.). *Egyén és kontextus . Aktuális kutatások a tanszékünkön*. ISBN: 978-963-269-741-3 . Gödöllő: Szent István Egyetemi Kiadó 2018 .39-51.

Veresné Valentinyi Klára (2018f). *Coaching, a mindenható módszer*. Konferenciaelőadás. III. Kárpát-medencei Oktatási Konferencia. 3rd Carpathian Basin Educational Conference. 2018. június 22-23. Szerk: Tóth Péter-Maior Enikő-Horváth Kinga-Kautnik András-chon Jenő-Sas Bálint: *Kutatás és Innováció a Kárpát-medencei oktatási térben*, ISBN 978-963-449-115-6.III. Kárpátmedencei oktatási konferencia. Tanulmánykötet. 48-59.

Czeglédi Csilla, **Veresné Valentinyi Klára** (2018g): *Group Coaching in Talent Management*. In: Tóth, Péter; Maior, Enikő; Horváth, Kinga; Kautnik, András; chon, Jenő; Sass, Bálint (szerk.) *Kutatás és innováció a Kárpát-medencei oktatási térben : III. Kárpát-medencei Oktatási Konferencia: tanulmánykötet*. Budapest, Magyarország : Óbudai Egyetem Trefort Ágoston Mérnökpedagógiai Központ, (2018) pp. 309-324. , 17 p.

- Czeglédi Csilla, **Veresné Valentinyi Klára** (2018h) *Individual Coaching in the Service of Retaining Talent in Private Businesses*, ZARZADZANIE ZASOBAMI LUDZKIMI / HUMAN RESOURCE MANAGEMENT 125 : 6 pp. 83-96. , 14 p. (2018)
- Czeglédi Csilla, **Veresné Valentinyi Klára** (2018i): *Coaching or mentoring?* In: F. Orosz Sára; Farkas Attila (szerk.): *Tér és tudomány: Tanulmányok a Multikulturalitás IV.* című, nemzetközi konferencia nyomán. Gödöllő: Szent István Egyetemi Kiadó, 2018. pp 101-107 (2018) ISBN: 9789632697864
- Csehné Papp Imola – Boda Helga – **Veresné Valentinyi Klára** (2018j): *A közép- és felsőfokú szakoktatás hazai fejlődéstörténete, különös tekintettel a gazdasági képzésekre.* Gödöllő: Szent István Egyetemi Nyomda ISBN 978-963-269-706-2, szerkesztette: Veresné Valentinyi Klára, 58 old.
- Veresné Valentinyi Klára** – Csehné Papp Imola – Boda Helga (2018k): *The history of vocational training in secondary and higher education in Hungary with a special focus on economics.* Gödöllő: Szent István Egyetemi Nyomda ISBN 978-963-269-707-9, szerkesztette: Veresné Valentinyi Klára, 58 old.
- Boda Helga – Csehné Papp Imola – **Veresné Valentinyi Klára** (2018l): *Geschichte des Fachunterrichtes in Ungarn in sekundärem und tertiärem Bildungsbereich hinsichtlich der irtschaftsbildung.* Gödöllő: Szent István Egyetemi Nyomda. ISBN 978-963-269-708-6, szerkesztette: Veresné Valentinyi. 62 old.
- Veresné Valentinyi Klára** (2019a): *Teaching of the Topic Social Media and Trust with CLIL konferenciaelőadás.* Networks/Hálózatok Konferencia, Partium Christian University, Románia, Nagyvárad, 2019. november 29.
- Veresné Valentinyi Klára**, Czeglédi Csilla ; Eszter, Borsos ; Éva, Járási ; Zoltán, Szira ; Erika, Varga (2019b) : *News Consuming Habits of Young Social Media Users in the Era of Fake News.* WSEAS TRANSACTIONS ON COMPUTERS 18 : 34 pp. 264-273. , 10 p. (2019b)
- Veresné Valentinyi Klára** (2019c): *The study of evaluation parameters and translator and translation competences of translator students and professional translators.* http://tmpk.uni-obuda.hu/letoltes/K-MOK-20190620-Toth_Peter-Horvath_Kinga-Maior_Eniko-Bartal_Maria-chon_Jeno-Nevelestudomanyi_kutatasok_a_Karpat-medencei_oktatasi_terben_2019.pdf Nagyvárad, Románia
- Veresné Valentinyi Klára** (2019d): *EMT competences (translation, technology, personal and interpersonal competences, service provision competences) in the specialist translator training programme at SZIU, Gödöllő.* In: F. Orosz Sára (szerk.): *Jelenségek és diszciplínák.* Gödöllő: Szent István Egyetemi Kiadó. ISBN: 978-963-269-837-3. 6-15.old.
- Veresné Valentinyi Klára** (2019e) *Coaching and NLP in service of education.* In: English for Specific Purposes: Building bridges for bridging gaps. May 16-18. Tambov, Russia. Tambov: TSTU Publishing Center. Министерство науки и высшего образования Российской Федерации Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение высшего образования «Тамбовский государственный технический университет». ПРЕПОДАВАНИЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В ПРОФЕССИОНАЛЬНОМ КОНТЕКСТЕ: СОЕДИНЯЕМ КУЛЬТУРЫ ЧЕРЕЗ ГРАНИЦ. Научное электронное издание. ISBN 978-5-8265-2069-7. old: 120-127.
- Veresné Valentinyi Klára** (2019f): *Coaching and NLP in business communication.* In: Czeglédi Csilla (szerk.): *Studies about the economic and social perspectives.* Gödöllő: Szent István Egyetemi Nyomda. ISBN: 978-963-269-821-2. 61-70.old.
- Braun Emese – **Veresné Valentinyi Klára** (2019g): *HR Trends at the beginning of the 21st century . Trendy v podnikání,* 9(3), 54 - 61.

https://doi.org/10.24132/jtb.2019.9.3.54_61

<https://www.trendypodnikani.cz/en/articles/archive/typ-2019-3.html>

- Veresné Valentiny Klára**, Czeglédi Csilla, Eszter Borsos, Éva Járási, Erika Varga (2020a): *Álír jelenség a közösségi oldalakon*. ACTA CAROLUS ROBERTUSAz Eszterházy Károly Egyetem Gyöngyösi Károly Róbert Campusának tudományos közleménye, Gyöngyös, ISSN 2062-8269 (Nyomtatott) ISSN 2498-9312 (Online). old 17-30.
https://gyongyos.szie.hu/sites/default/files/files/ACR_10_1.pdf.old.
- Veresné Valentiny Klára** (2020b): *A blattolás a tolmács kompetenciáinak fejlesztésében*. In: Szabó Csilla – Bakti Mária (szerk.): *Iránytű a tolmácsolás oktatásához – A kompetenciafejlesztés új fókuszai*, Szerkesztette: Szabó Csilla – Bakti Mária. ISBN: 978-615-5946-22-6, old. 123-140.
- Veresné Valentiny Klára** (2020c): *Angol-magyar és magyar-angol fordítástechnikai szaknyelvi példatár és szöveggyűjtemény magyarról angolra fordítási gyakorló feladatokkal és kulccsal*, átdolgozott kiadás). Gödöllő: Szent István Kiadó.
- Veresné Valentiny Klára** (2020d): *Szakszöveggyűjtemény a Szakági és Szaknyelvi ismeretek tantárgy oktatásához*. Gödöllő: Szent István Kiadó.
- Veresné Valentiny Klára** (2020e): *Könyv a SZIE Zöld Út szakmai nyelvvizsga, olvasott szöveg értésének feladataihoz, kulccsal, átdolgozott kiadás*. Gödöllő: Szent István Kiadó.
- Veresné Valentiny Klára** (2020f) et. al.: *Key findings from focus group research*. In: Michal Mičík, Łukasz Tomczyk, Michaela Sládkayová ; Erika Varga, Csilla Czeglédi, Klára Veresné Valentinyi, Éva Járási, Eszter Borsos, Zoltán Szira: *Social Media and Trust Building*, Plzen : NAVA Publishing House. 111-128.old. Nyelv: Angol | ISBN: 9788072115778
- Veresné Valentiny Klára**, Czeglédi Csilla, Eszter Borsos, Éva Járási, Zoltán Szira, Erika Varga (2020g): *Social media networking among university students at Szent István University*. TRENDY V PODNIKÁNI - BUSINESS TRENDS 9 : 3 pp. 26-32. , 7 p. (2019) <https://www.trendypodnikani.cz/en/articles/archive/typ-2019-3.html>
- Veresné Valentiny Klára** - Szalay Zsigmond Gábor (2020h): *Students' attitude to teaching-learning materials in the e-learning system*. Selye János Tudományos Konferencia, 2020. Komárom, Szlovákia. *Megjelenés alatt*.
- Veresné Valentiny Klára** (2020i): *A gépi fordítás kihívásai a szakfordítóképzésben*. Elhangzott: Digitalizáció újratöltve: szaknyelvtanítás és -kutatás változó környezetben. XX. SZOKOE Nemzetközi Szaknyelvi Online konferencia. 2020. november 13
- Veresné Valentiny Klára** (2020j): *Az EMT-kompetenciamodell és a képesítőfordítások lektori javításainak, megjegyzéseinek és kérdéseinek tanulságai a szakfordítói kompetenciák fejlesztéséhez*. MANYE, In: Fóris Ágota, Bölcskei Andrea (főszerk.), Fóris Ágota, M. Pintér Tibor, Szoták Szilvia, Tamás Dóra Mária (szerk.) 2020. Nyelv, kultúra, identitás. Alkalmazott nyelvészeti kutatások a 21. századi információs térben. I. Terminológia, lexikográfia, fordítás. (A MANYE Kongresszusok Előadásai 12/1.) Budapest: Akadémiai Kiadó. ISBN 978 963 454 5354, DOI 9789634545354, Budapest, Magyarország : Akadémiai Kiadó, (2020) pp. https://mersz.hu/hivatkozas/nyki1tlf_168-https://mersz.hu/hivatkozas/nyki1tlf_178
- Veresné Valentiny Klára** (2020k): *Coaching és NLP a nyelvoktatásban*. Poór 70. kötet, Egy emberöltő a menedzsment szolgálatában. Tanulmányok Poór József 70. születésnapja tiszteletére. Szabón Katalin-Kollár Péter (szerk.), kiadó: Szent István Egyetemi Kiadó Nonprofit Kft. ISBN: 978-963-269-880-9. 283-296. old.
- Veresné Valentiny Klára** (2020l): *Teaching of the Topic Social Media and Trust with CLIL*. Networks/Hálózatok Konferencia, Partium Christian University, Románia, Nagyvárad, 2019. november 29.

- Suhajda Csilla Judit, Veresné Valentinyi Klára, Vizstenvelt Andrea, Poór József (2020m): *Internalization of higher education – students' attitude and openness*. In: Bujdosó Zoltán, Dinya László, Csernák József (szerk.) XVII. Nemzetközi Tudományos Napok. 17th International Scientific Days. XVII. Internationale Wissenschaftliche Tagung: online konferencia [online conference] [online Konferenz] : Környezeti, gazdasági és társadalmi kihívások 2020 után [Environmental, Economic and Social Challenges after 2020][Herausforderungen der Umwelt, Wirtschaft und Gesellschaft nach 2020]. pp 1043-1049 (2020) Nyelv: Angol | Befoglaló link(ek): ISBN: 9786155969027
- Petia Genkova, Poór József, Vizstenveld Andrea, Suhajda Csilla, Veresné Valentinyi Klára (2020n): *The internal structure and correlates of the cultural intelligence scale: Testing the scale in four different national contexts* (JCCP-20-387). In: *Journal of Cross-Cultural Psychology* (megjelenés alatt)
- Veresné Valentinyi Klára (2020o): *Migration and Identity. Are foreign students migrants?* Sellye konf+közlmény (megjelenés alatt)
- József Poór, Denise Mary Jepsen, Boróka Viktória Musztyné Bátfai, Zsuzsanna Pótó, Klára Veresné Valentinyi, Zsuzsa Karoliny (2020p): *Global and regional trends in the HR practice of the private and public sectors in light of three consecutive empirical surveys (2004-2016)*, *megjelenés alatt*,
- Vermes, A. P. 2001. *Proper Names in Translation: a relevance-theoretic approach*. Doktori (Ph D) értekezés. Debrecen: Debreceni Egyetem. Nyomtatásban nem jelent meg
- Vermes, A. P. 2009. *Basics of Translation Theory and Practice*. Eger: EKF Líceum Kiadó.
- Viaggio, S. 1995. *The Praise of Sight Translation (and Squeezing the Last Drop Thereout of)* In: Gran et.al.: *The Interpreters' Newsletter*. Vol 1. 33-42.
- Viezzi, M. (1989). *Information retention as a parameter for the comparison of sight translation and simultaneous interpretation: An experimental study*. *The Interpreters' Newsletter*, 2, 65-69.
- Vinay, J.P., Darbelnet, J. 1958, 1977. *Stylistique comparée du français et de l'anglais. Méthode de traduction*. Paris: Didier.
- Weber, K.W. 1990. *The Importance of Sight Translation in an Interpreter Training Program*. In: *Láng: 1995*. In Bowen, D., Bowen, M. (Szerk.). *Interpreting—Yesterday, Today and Tomorrow* Vol. IV. (44–52. o.). 1990. Binghamton: State University of New York.
- Zmudzki, J. (2015): *Blattdolmetschen in Paradigmatischer Perspektive der antropozentrischen Translatorik*. Frankfurt an Main: Peter Lang.